

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Ivan Poruban

ARBITRABILITA SPORU

Diplomová práce

Olomouc 2010

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Arbitrabilita sporu“ vypracoval samostatne a citoval som všetky použité zdroje.

v Olomouci, dňa 30.04.2010

Týmto by som sa rád poďakoval vedúcemu diplomovej práce JUDr.Mag.iur.Michalovi Malackovi, Ph.D., MBA za odborné a trpezlivé vedenie, podnetné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej práce.

Obsah

Zoznam skratiek	6
Úvod.....	7
1 Vývoj rozhodcovského konania a arbitrability	9
1.1 Starovek	9
1.2 Rím.....	10
1.3 Stredovek	11
1.4 Novovek	11
1.5 Rozhodcovské konanie v českých dejinách	12
2 Alternatívne spôsoby riešenia sporu a Rozhodcovské konanie.....	14
2.1 Spory a ich riešenie	14
2.2 Alternative Dispute Resolution a základná charakteristika	15
2.3 Základné rozdiely medzi ADR a rozhodcovským konaním.....	15
2.3.1 Alternatívnosť konaní	16
2.3.2 Dôvod konania	18
2.3.3 Vplyv „lex loci arbitri“	18
2.3.4 Aplikácia právnych princípov a ich dôsledok.....	19
2.3.5 Cieľ konania	20
2.4 Zhrnutie	20
3 Rozhodcovské konanie	20
3.1 Pramene.....	20
3.1.1 Medzinárodné dokumenty.....	20
3.1.2 Vnútroštátne normy.....	21
3.1.3 Iné normy	22
3.2 Definícia rozhodcovského konania	22
3.3 Základné črty	23
3.3.1 Druhy rozhodcovského konania	24
3.3.2 Obligatórne a fakultatívne	24
3.3.3 Inštitucionálne a ad hoc	25
3.3.4 Všeobecné a špecializované.....	26
4 Arbitrabilita sporu	26
4.1 Arbitrabilita a arbitrabilita sporu	27
4.2 Arbitrabilita sporu (sensu lata) a právo na súdnu ochranu	27

4.3	Arbitrabilita sporu (sensu lata) a jej delenie	29
5	Arbitrabilita (sensu stricto)	30
5.1	Arbitrabilita v Českej republike.	31
5.2	Arbitrabilita a pracovné právo	36
5.3	Arbitrabilita a právo spotrebiteľské	37
6	Rozhodcovská zmluva.....	39
6.1	Definície rozhodcovskej zmluvy, jej forma	39
6.2	Povaha rozhodcovskej zmluvy a teoretické východiská	41
6.3	Rozhodcovská zmluva vznik, platnosť.....	43
6.4	Účinky, zánik rozhodcovskej zmluvy	45
6.5	Ďalšie zásadné otázky spojené s rozhodcovskou zmluvou	46
6.6	Typy rozhodcovských zmlúv.....	48
7	Medzinárodné rozhodcovské konanie	51
7.1	Spor s medzinárodným prvkom	51
7.2	Definícia medzinárodnej obchodnej arbitráže.....	51
7.3	Rozhodné právo	52
7.3.1	Použiteľné právo pre rozhodcovskú zmluvu.....	53
7.3.2	Právo riadiace rozhodcovské konanie	53
7.3.3	Rozhodné právo v merite prejednávaneho sporu	54
7.4	Uznanie a výkon rozhodcovský rozsudkov	55
7.4.1	Newyorský dohovor o uznaní a výkone rozhodcovský rozsudkov	56
	Záver	58
	Použitá literatúra.....	60
	Abstrakt	63

Zoznam skratiek

p.n.l.	pred naším letopočtom
Ř.z	zákon č. 113/1895 Sb., civilný súdny poriadok, ríšsky zákon
Resp.	respektíve
ADR	Alternative Dispute Resolution, Alternatívne riešenie sporu
ZRŘ	Zákon o rozhodčím řízení
ZMPS	zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb Občanský soudní řád ekvivalent slovenského Občianskeho súdneho poriadku
UNCITRAL	United Nations Commission On International Trade Law, Komisia OSN pre mezinárodné obchodné právo
LZPS	Listina základných práv a slobôd, Usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, uveřejněné pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb
OZ	zákon číslo 40/1964 Sb., občiansky zákonník
Npr.	napríklad
Sp.zn.	spisová značka
Tzv.	takzvaný
Zák.	zákon
RVHP	Rada vzájomnej hospodárskej pomoci, 1949
Sb.	sbírka
a i.	a iné
pís.	písmeno
HK ČR a AK ČR	Hospodárska komora Českej republiky a Agrárna komora Českej republiky

Úvod

Ius est ars boni et aequi, teda „právo je umením dobrého a spravodlivého“, tak vymedzil rímsky právnik Celsus podstatu práva. Stáročiami sa nesie snaha vytvárať mechanizmy, ktoré by dokázali vtlačiť myšlienky dobrého a spravodlivého do „pečatného vosku“ reality. Tieto mechanizmy, skrze ktoré boli rozhodované spory, mali mnoho podôb. najčastejšie sa jednalo o súdy, zriadené a „tínené“ štátom. Popri súdoch sa však vždy v menšej či väčšej miere ako alternatíva uplatňovala pri riešení sporov i arbitráž (rozhodcovské konanie) súkromnoprávnej povahy.

Dnes sa ukazuje, že arbitráž nielen obstojí v konkurencii súdneho riešenia sporov, ale v súčasnosti vystupuje čoraz viac do popredia práve vďaka akcentovaniu vôle strán pre riešenie sporu za súčasného reflektovania a napĺňania objektívneho právneho rámca daného štátom. Globalizujúca sa spoločnosť, ktorá neustále skrakuje vzdialenosti a čas, v ktorej prekvitá čulá ekonomická aktivita, ktorá nepozná a nehľadá na štátne hranice, rozdielne právne systémy či pravidlá, je práve rozhodcovské konanie nástrojom, umožňujúcim preklenúť rozdiely a vytvárať mosty medzi stranami z rôznych krajín.

Dlhá tradícia arbitráže, jej schopnosť ponúknuť plnohodnotnú alternatívu súdnemu konaniu pri riešení sporov, jej povaha umožňujúca komfortne a efektívne riešiť okrem bežných sporov i spory s medzinárodným prvkom, to sú skutočnosti, ktoré ma viedli k zameraniu sa na rozhodcovské konanie.

Arbitrabilita sporu je základnou podmienkou rozhodcovského konania, ak je daná sporu arbitrabilita, strany majú voľné ruky pri zvolení si spôsobu riešenia aj budúceho sporu. Zároveň však je arbitrabilita sporu nástrojom, skrze ktorý sa aj v budúcnosti môžu systémy vynucovania spravodlivosti v rôznych krajinách približovať ba zjednocovať.

V prvej časti práce som sa venoval historickému pozadiu rozhodcovského konania a arbitrability sporu počas prechodu tohto inštitútu rôznymi obdobiami, vládnucimi garnitúrami či režimami. Pri spracovávaní historickej časti tejto práce som použil najmä metódu historickú, ktorá mi umožnila v celistvosti a jednoliatosti poukázať na základné vymedzenia a zmeny rozhodcovského konania či arbitrability v priebehu vývoja spoločnosti.

Metóda komparačná mi bola nápomocná v druhej kapitole, kde som vďaka porovnávaniu mohol jasne špecifikovať rozdiely medzi rozhodcovským konaním

a konaniami zo súboru ADR. Taktiež som ju využil pri porovnávaní úprav arbitrability sporu v kontexte viacerých štátov a ich právnych poriadkov.

Pri vymedzení arbitrability a arbitrability sporu som využil najmä metódu popisnú, skrze ktorú som tieto dva pojmy odlíšil a vymedzil ich vzájomný vzťah. K interpretácii noriem priamo sa vzťahujúcich k oblasti, ktorej sa týka moja diplomová práca som použil tiež jazykové, systematické a logické metódy výkladu.

1 Vývoj rozhodcovského konania a arbitrability

1.1 Starovek

V najstarších ľudských spoločenstvách sa spory riešili násilím. Kto bol silnejší (fyzicky, alebo ekonomicky, takže si mohol najat' fyzickú silu), mal právo. Z dôvodov psychických (neustály pocit ohrozenia) i ekonomických (stav nepriateľstva medzi kmeňmi oslaboval kmene) boli ľudia nútení vzdať sa riešenia sporov svojpomocne. Podriaďovali sa rozumne rozhodnutiam tretích osôb, vybraných z významných ľudí svojho kmeňa. Tretia osoba, na ktorú sa strany obrátili so svojím sporom, mohla však pôsobiť len v záležitostiach, ktoré jej strany k rozhodnutiu zverili.¹ Poverenie rozhodnúť spor, dobrovoľné podriadenie sa autorite tretej osoby je základným momentom, kedy sa spravodlivosť a právo dostáva z rúk silnejšieho - do sporu zainteresovaného jedinca, do rúk nezávislej tretej osoby. Práve dobrovoľné podriadenie sa autorite iného spôsobuje, že sa zo sporu, prerastajúceho do násillia stáva spor arbitrovateľný, teda spor spôsobilý podrobiť sa skúmaniu a rozhodnutiu nezávislého tretieho - arbitra. Môžeme teda vyvodit', že arbitrovateľným bol každý spor, v ktorom strany uznali, že podriadenie sa arbitrovi je pre nich bezpečnejšie a výhodnejšie a súhlasným prejavom delegovali právomoc rozhodnúť spor na tretiu osobu. Tretia osoba má vo svojich rukách možnosť spor rozhodnúť, nie je však nadaná mocou prinútiť strany prijať a držať sa takého rozhodnutia. Tu sa môže tretia osoba spoliehať len na strany v tom, že pokojné riešenie sporu postavia nad svoj jednotlivý záujem, vyriešiť úspešne svoj spor a že uznajú tradície a autoritu práva. Nachádzanie práva a spravodlivosti bolo rovnako ako následný výkon práva založený najmä na dobrovoľnom, ničím nevyhnutiteľnom podriadení sa strán.

K. Růžička hovorí o arbitrážnom charaktere primitívnej justície, ktorý sa „dá pozorovať u všetkých primitívnych kmeňov(keltských, germánskych, slovanských, indiánskych)“.²

¹ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 5

² RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 18

1.2 Rím

Ani v starovekom Ríme sa netrpelo vybavovanie sporov násilím. Strany si v čase, kedy nejstvoval štátny výkon spravodlivosti (v začiatkoch Rímskeho štátu) zvolili váženého občana, ktorého rozhodnutiu sa mali podrobiť. Už tu však možno badať prvé formálne prvky, ktoré majú dodať celému procesu nielen na oficialite ale i na právnej istote.

Neskôr povoláva Zákon dvanástich tabúl (Lex duodecim tabularum) k riešeniu sporov vedľa rozhodcovského sudcu (iudex) i rozhodcu (arbiter). V rímskom práve sa postupom času arbitráž zaradila k mimosúdnejmu spôsobu riešenia sporov. Rozhodca vystupoval ako nezávislá osoba a rozhodoval podľa svojho uváženia.³ Arbitrovateľným bol ten spor, v ktorom strany spísali zmluvu, tzv. compromissum, teda vyjadrili zhodnú vôľu poveriť rozhodnutím svojho sporu osobu, ktorej dôverujú. Druhá zmluva sa nazývala receptum arbitrii- teda zmluva medzi oboma stranami sporu a arbitrom, ktorou ten prijal svoju funkciu.⁴

Časom sa vyvíja nový inštitút tzv. litiskontestácia. Litiskontestácia je inštitútom procesným, skrze ktorý sa strany podriaďujú magistrátom a zároveň súhlasia s obsahom a predmetom sporu. Rovnako ako compromissum i litiskontestácia je procesnou zmluvou. Rozdiel tkvie v tom, že zatiaľ čo po spísaní compromissu právomoc rozhodnúť dostal do rúk konkrétny, dôveryhodný, stranami presne zvolený arbiter, litiskontestáciou sa strany sporu podriadili magistrátu. Magistrát nerozhoduje vo veci samej, ale má predovšetkým zabezpečiť riadny chod procesu a následne dosadiť súkromného sudcu (iudex).⁵ Iudex prejednával a rozhodoval právne spory, arbiter pôsobil zmierlivo a ujednával nezhody medzi stranami bez toho, že by sa jednalo o spor právny.

Silná skupina kresťanov, ktorá sa v neskorších časoch v Rímskej ríši sformovala, bola tvrdo prenasledovaná a perzekvovaná. Príslušníci k tejto skupine, neveriac rímskej justícii, podrobili svoje spory rozhodnutiam svojich biskupov, ktorých výrok však mohol byť vynucovaný iba cirkevnými súdmi. Určitého doznania sa dostalo rozhodcovskému cirkevnému súdnictvu za cisára Konštantína v roku 318.⁶

³ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 19

⁴ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 6

⁵ BLAHO, Peter. HARAMIA, Ivan. ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Vydavateľstvo MANZ a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1997 s.459,463

⁶ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 19

1.3 Stredovek

Na začiatku stredoveku má súdnictvo arbitrážny charakter. Čoraz viac tu však do vývoja súdnictva zasahuje kráľ, čoby vrchný predstaviteľ štátu a jeho vôle. Ten centralisticky presúva právomoc rozhodovať spory na seba, resp. následne delegovať takéto rozhodovanie na „svojich“ sudcov.

Ako protiváha stojí šľachta, ktorá sa snaží moc panovníka decentralizovať alebo aspoň čiastočne oslabiť. I v tejto dobe existujú spory, ktoré môžu byť rozhodnuté stranami zvolenou treťou osobou. Arbitrovateľné sú predovšetkým spory obchodné, čo v spojení s dobou, o ktorej hovoríme znamená najmä spory tržné, medzi kupcami, obchodníkmi, často krát v rámci čulého ekonomického života i z iných krajín. Pri riešení týchto sporov bolo treba použiť zvláštne skúsenosti a znalostí, s ktorými sudy neboli oboznámené. Tiež bolo nutné rozhodnúť spor okamžite, preto sa podľa A. Bělohávka „riešenie cestou rozhodcovského súdu priam ponúkalo“.⁷

Ku koncu stredoveku sa dokonca objavuje súdne overovanie výrokov rozhodcov tým, že sudca- úradník štátu, vkladá na výrok rozhodcu klauzulu o jeho vykonateľnosti. Štátna moc teda zaisťuje výrok súkromných rozhodcov. Ani v tomto prípade to neznamena, že by centralizmu naklonená štátna moc priala riešeni sporu pred arbitrom, skôr šlo o kontrolu nad súkromným vybavovaním sporov.⁸

Štát neurčoval podmienky pre arbitrabilitu skrze vymedzenie či definovanie podmienok arbitrability sporu, vstupoval do procesu až na samotnom jeho konci, keď už bol spor prejednaný a rozhodnutý v jurisdikcii arbitra. V tejto fáze, de facto v uzavretom spore, štát formálne overil vydaný rozhodcovský rozsudok.

1.4 Novovek

Veľkú renesanciu zažilo rozhodcovské konanie po Francúzskej revolúcii. Ústavodarným zhromaždením bola arbitráž prehlásená za najrozumnejší prostriedok pre skončenie sporov medzi občanmi. Rôznymi zákonmi bola arbitrabilita sporu nastavená tak široko, že sa dalo hovoriť o obligatórnosti rozhodcovského konania pri riešení sporov.⁹

⁷BĚLOHLÁVEK, Alexandr. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 19

⁸FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 6

⁹RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 19

S mohutným rozvojom obchodu došlo v 18.storočí tiež k postupnej inštitucionalizácii obchodnej a námornej arbitráže pod dohľadom obchodných spolkov, lodných a burzových inštitúcií.¹⁰

Po 1.svetovej vojne sa ukázalo, že vojna úplne zmenila usporiadanie výroby a medzinárodného obchodu. Jasne zrejmá bola skutočnosť, že národný právny rámec pre riešenie sporov z novovzniknutých vzťahov nie je dostačujúci. Na strane jednej dochádzalo k internacionalizácii hospodárstva, ťažkého priemyslu, no na druhej strane postupy pre riešenia sporov stagnovali na obmedzujúcej národnej úrovni. Riešením sa stalo medzinárodné rozhodcovské konanie v obchodných sporoch.¹¹ Vzostup rozhodcovského konania na medzinárodnej úrovni znamenal zavádzanie a nutné udomácnenie sa, právne doriešenie takéhoto postupu i v národnom kontexte.

Významnú úlohu zohralo rozhodcovské konanie po 2. svetovej vojne medzi oboma politickými blokmi bipolárneho sveta, keď v sporoch z medzinárodného obchodu bol rozhodcovský rozsudok rozhodnutím súkromne právneho subjektu a teda aspoň výslovne nešlo o uznanie jurisdikcie iného suverénneho štátu.¹²

1.5 Rozhodcovské konanie v českých dejinách

Prvá právna úprava rozhodcovského konania, resp. možnosť uzatvárať rozhodcovské zmluvy v ČR je obsiahnutá v zákone č. 113/1895 ř.z. o súdnom konaní v občianskych sporoch právnych v §577 – 599. Rozhodcovská zmluva mohla byť uzavretá vo veciach, v ktorých bolo možné uzavrieť zmier. Vyššie spomenutý právny poriadok, neskôr recipovaný do československého práva, platil na území ČR až do dňa účinnosti zákona č. 142/1950 (občianskeho súdneho poriadku). Tento zákon síce inštitútu rozhodcovského konania prijal, avšak značne ho obmedzil vo svojej V. časti tak, že z československej strany sa ho mohli dovolávať iba právnické osoby. V súvislosti s plným zavedením tzv. štátneho monopolu zahraničného obchodu a tripartíciu občianskeho práva, uskutočnenou začiatkom 60. rokov, bolo

¹⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 665

¹¹ KLEIN, Bohuslav. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. *Právní fórum*, 2003, č.4/2003, s. 128

¹² BĚLOHLÁVEK, Antonín. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 20

rozhodcovské konanie obmedzené v zákone 98/1963 Zb. o rozhodcovskom konaní.¹³

Arbitrabilita ako súbor podmienok za ktorých je možné platne uzavrieť rozhodcovskú zmluvu a delegovať tým právomoc na mimosúdneho rozhodcu bola zúžená iba na špecifické subjekty- organizácie pre zahraničný obchod. Konkrétne šlo o spory vychádzajúce z majetkových nárokov zo zahraničného obchodu týchto špecifických organizácií. Takto definovaná arbitrabilita bola následkom absencie súkromného sektoru v socialistických štátoch. Spory, ktoré nevyplývali zo zahraničného obchodu medzi organizáciami, teda najmä medzi občanmi a organizáciou a občanmi navzájom spadali do jurisdikcie súdov. Rozhodcovské konanie bolo občanom k dispozícii iba v pracovnoprávnom spore. V týchto sporoch boli rozhodcovským orgánom rozhodcovské komisie závodných výborov ROH. Toto konanie bolo obligatórne a až keď bolo neúspešné, bolo možné spor predložiť súdu. A. Forejt však konštatuje, že takéto vyššie spomenuté konanie nebolo svojou povahou, ako i organizáciou skutočným rozhodcovským konaním.¹⁴

Za účelom ľahkej vykonateľnosti a všeobecného akceptovania vydaného rozhodcovského nálezu mimo štátu vydania rozsudku, stávali sa aj štáty zo socialistického bloku signatármi rôznych medzinárodných zmlúv. V prvom rade to bol Newyorský dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí z r. 1958, ktorého bolo Československo signatárom. „Popularita“ tohto Dohovoru tkvie v množstve zmluvných strán, ktoré sa k Dohovoru pridali, čím sa rozšíril priestor pre „voľný pohyb“ rozhodcovských rozhodnutí, v rámci územia signatárskych štátov. I v tomto fakte spočíva výhoda rozhodcovského konania oproti rozsudkom riadnych súdov, kde vzájomnosť vo vykonateľnosti súdnych rozhodnutí je na základe dvojstranných dohôd obmedzená na niekoľko štátov.¹⁵ Ako hovorí B. Klein, „nebolo by správne nezmeniť“ ďalší dôležitý dokument teda Moskovský dohovor z roku 1972, ktorý sa stal hoci, len „lokálne“ v rámci štátov RVHP, efektívnym nástrojom k riešeniu sporov z ekonomickej a vedecko technickej spolupráce medzi zmluvnými štátmi.¹⁶

¹³ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996., s. IX

¹⁴ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 8

¹⁵ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996., s. X

¹⁶ KLEIN, Bohuslav. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. *Právní fórum*, 2003, č.4/2003, s. 128

Zmeny, ktoré nastali po roku 1989, transformácia plánovaného hospodárstva riadeného všemocnou štátostranou na hospodárstvo trhové, ktoré sa riadi úplne odlišnými ekonomickými zákonmi, nutne viedla i k požiadavkám na opätovné zavedenie všeobecnej možnosti riešiť spor v rozhodcovskom konaní.¹⁷

Dňa 1.11.1994 bol prijatý zákon o rozhodcovskom konaní, ktorý nadviazal na tradíciu existencie samostatných zákonov upravujúcich rozhodcovské konanie. Zákon rozšíril možnosť riešenia sporov príslušnej kategórie nie len na tie, ktoré vznikali z výkonu medzinárodného obchodu, ale i na spory vnútroštátne. Ďalej je v ňom upravená problematika konania ad hoc, rovnako ako konania pri stálych rozhodcovských súdoch. Obsahuje reguláciu tzv. fakultatívnej arbitráže, resp. fakultatívneho rozhodcovského konania. Zasahuje a upravuje celý proces od zahájenia sporu, založenia právomoci rozhodcov, priebeh rozhodcovského konania, vzťah ku štátnemu súdnictvu, rozhodcovský nález, jeho výkon a odoprenie výkonu nálezu, rovnako ako i celú problematiku konania obsahujúceho cudzí prvok.¹⁸

2 Alternatívne spôsoby riešenia sporu a Rozhodcovské konanie

2.1 Spory a ich riešenie

Spor je „konfliktnou situáciou, ktorá sa prejaví ako spor o právo, ako porušenie normy alebo ako iný stret medzi právnymi subjektmi.“¹⁹ A. Winterová ďalej pokračuje vo svojej definícii sporu, keď konštatuje, že „subjekty účastné sporu väčšinou nie sú schopné tento konflikt vyriešiť samy. Je treba aby o spore rozhodla tretia strana, ktorá je nielen nezúčastnená, ale má i autoritu presadiť svoje riešenie, takouto treťou stranou je zväčša súd.“²⁰ Súd je bezpochyby základným, obvyklým, no nie jediným spôsobom riešenia sporov. Rovnako ako v minulosti i dnes sa dajú sledovať iné spôsoby či línie riešenia sporov.

N. Rozehnalová ponúka základné členenie spôsobu riešenia sporov v súčasnosti:

1. Alternative Dispute Resolution

¹⁷ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996., s. X

¹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 88-89

¹⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 20

²⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 20

2. Rozhodcovské konanie (arbitráž)

3. Konanie pred štátnymi súdmi²¹

2.2 *Alternative Dispute Resolution a základná charakteristika*

Úvodom pár poznámok k Alternatívnym riešeniam sporov. Alternative Dispute Resolution (ďalej ADR) je konanie, pre ktoré je charakteristická intervencia alebo vstup tretej osoby do procesu riešenia sporu. Tretia osoba je do sporu „vpustená“ len na základe súhlasu a dobrovoľného jednania strán, ktorým ide o vyriešenie sporu. Tento súhlas, dohoda zároveň prenáša právomoc zo súdov na zvoleného arbitra či arbitrážnu inštitúciu. Celé toto konanie nie je priamo ovplyvnené právnou reguláciou. Alternative Dispute Resolution tvorí súbor konaní, ktoré sú ovládané vyššie vymedzenými podmienkami. Do tohto súboru radíme konciliáciu, mediáciu, mini trial, mediation-arbitration, medaloa, Dispute Review Board a iné. Tieto všetky typy konaní majú spoločnú funkciu, mimosúdne riešiť spory, vyplývajúcich z právnych vzťahov.

Časť literatúry radí do súboru ADR konaní aj Rozhodcovské konanie. Napríklad A. Winterová hovorí o rozhodcovskom konaní ako o alternatívnych metódach. Rozhodcovské konanie zaraďuje medzi ADR techniky spolu s menej formalizovanou mediáciou a konciliáciou.²² Dôvodom zaradenia arbitráže medzi súbor ADR konaní je, že ADR techniky rovnako ako arbitráž nespochybniteľne stoja na existencii vôle strán riešiť spor alternatívnou metódou, mimo bežne „vychodenú cestu“ prejednávania a rozhodnutia vo veci vecne a mieste príslušným štátnym súdom.

Súbor ADR a Rozhodcovské konanie majú popri vyššie zmienenej spoločnej črte najmä množstvo rozdielov, ktoré spôsobujú, že vo väčšej miere je Rozhodcovské konanie vyňaté zo súboru ADR.

2.3 *Základné rozdiely medzi ADR a rozhodcovským konaním*

Vymedzením základných rozdielov medzi ADR a Rozhodcovským konaním, dôjdeme k argumentom, ktoré zdôvodnia, prečo je rozhodcovské konanie touto prácou stavané mimo súbor ADR konaní a tiež prečo je pokladané za skutočnú alternatívu ku konaniu pred obecnými súdmi.

Základné rozdiely medzi ADR a Rozhodcovským konaním sú v :

1. alternatívnosti konaní

²¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008 s. 12-13

²² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 665

2. dôvode konania
3. vplyve „lex loci arbitri“
4. aplikácii právnych princípov
5. cieľ konania²³

2.3.1 Alternatívnosť konaní

Alternative Dispute Resolution- Alternatívne (vy)riešenie sporov má už v samotnom názve vyjadrený svoj vzťah ku konaniu pred obecnými súdmi.

Je to práve alternatívnosť, ktorá je či má byť následne vlastná konaniam zo súboru ADR.

Alternatíva vyjadruje na výber dané možnosti, ktoré čo do kvality výsledku nezaostávajú za pôvodným vzorom, sú mu rovnocenné. ADR konania by teda logicky mali vo všetkých smeroch dosahovať kvalít konania pred obecným súdom, aby boli skutočnou alternatívou. Žiadne z konaní spadajúce pod ADR však samo o sebe nie je rovnako kvalitnou možnosťou vyriešiť spor, pretože konanie pred obecnými súdmi končí záväzným a neskôr aj vykonateľným rozhodnutím, ktoré jasne deklaruje alebo konštituuje práva a povinnosti strán. Výsledkom ADR sú dohody, rôzne druhy rád o tom ako dosiahnuť dohodu a iné nevynútiteľné formy, vyjadrujúce konsenzus strán sporu. Tento konsenzus sa však opiera o zásadu sunt servanda, teda ak jedna zo strán odmietne dohodu naplniť, dochádza k novému sporu. ADR konanie dohodou skončiť môže, nemusí, všetko závisí od prístupu a dobrej vôle strán. Ak aj strany majú v zmluve tzv. mediálnu doložku, ktorá umožňuje spor riešiť primárne mediátorom, je na vôli strán, či sa „sedenia“ pred mediátorom zúčastnia, keďže tento spôsob riešenia sporu nemôže byť nijak vynútený.

Rozhodcovské konanie má v Českej republike oporu v zákone, na rozdiel od ADR techník.²⁴ To, že pre toto konanie je vytvorená cesta zákonom je predpokladom, že rozhodcovské konanie má v danom právnom poriadku svoje miesto, opodstatnenie, vážnosť a je do istej miery „podchytené“ štátom.

Zelená kniha o alternatívnych konaniach za účelom rozhodovania sporu vo veciach civilných a obchodných spracovaná Európskou komisiou jednoznačne potvrdzuje postavenie rozhodcovského konania medzi ostatnými alternatívnymi

²³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008 s. 21

²⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 671

spôsobmi sporu, keď stavia rozsudok rozhodcovského súdu úplne na roveň rozsudku štátneho súdu.²⁵ Rovnako i v európskom kontexte prevažuje v súčasnej dobe názor, že rozhodcovia v rozhodcovskom konaní nachádzajú právo a rozhodcovské konanie ako také je považované za konanie bližšie civilnému procesu súdnemu než k formám ADR, teda bližšie k nachádzaniu ako sprostredkovaniu či uzavretiu dohody medzi stranami.²⁶ Iný názor však opakovanne vyslovil Ústavný súd Českej republiky, ktorý konštatoval, že „rozhodca nenachádza právo, ale ho tvorí záväzkový vzťah v zastúpení.“²⁷

Ale i napriek vyššie viac krát podtrhutej blízkosti rozhodcovského konania a konania pred obecnými súdmi, v prípade vydávania rozhodcovských rozhodnutí treba mať na pamäti, že nejde o rozhodnutie orgánu verejnej moci, teda nejde o priamy výkon verejnej moci. K tomu dospel Ústavný súd v uznesení sp. zn. II. ÚS 174/2002, kedy konštatuje, že Rozhodcovský súd pri Hospodárskej komore Českej republiky a Agrárnej komore Českej republiky (a teda analogicky ani žiadna iná rozhodcovská inštitúcia či rozhodca) nie sú orgánom verejnej moci a teda ani jeho rozhodcovské rozhodnutia nemôžu byť rozhodnutiami orgánov verejnej moci v zmysle Ústavy a Listiny základných práv a slobôd.²⁸

Štátne súdy sú aj skrze tento zákon oprávnené vykonávať tzv. pomocnú či kontrolnú funkciu v rozhodcovskom konaní. Môžu v rámci pomocnej funkcie vydať predbežné opatrenie podľa §9 ZRŘ či pomáhať s procesnými úkonmi §20/2 ZRŘ. Toto prepojenie OSŘ a ZRŘ, alebo teda vstup civilných procesných postupov do rozhodcovského konania spôsobuje, že výsledkom celého konania je formálne, rozhodnutie majúce vlastnosti súdneho rozhodnutia.

Práve v pomocnej či kontrolnej funkcii rovnako i v odkaze na OSŘ je badateľné, že pilier rozhodcovského konania je pevne zasadený a stojí na verejnej moci, aj keď ako sme konštatovali vyššie, o priamy výkon verejnej moci sa nejedná.

²⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* Praha: C.H.Beck, 2004, s. 22

²⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí, *Právní rozhledy*, 2004, 7, ročník , s. 256 - 261

²⁷ SOKOL, Tomáš. Vázanost rozhodce právem ČR ve vnitrostátním sporu. *Právní fórum*. 4/2008, s. 134- 140

²⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* Praha: C.H.Beck, 2004, s. 21-22

2.3.2 Dôvod konania

Moment, ktorý spustí alebo je dostatočný pre spustenie ADR konania je obyčajný názorový rozdiel strán. V prípade napríklad Dispute Review Board, ktoré je konaním spadajúcim pod ADR sa môže jednať o rozpor technického rázu pri samotnom výkone zmluvy. V zásade však pre súbor ADR konaní platí, že nie je potrebná existencia žiadneho sporu, týkajúceho sa zmluvného vzťahu.

Rozhodcovské konanie pre svoje zahájenie nutne potrebuje existenciu sporu, vyplývajúceho zo zmluvného vzťahu strán. Teda už pre začatie konania je potrebný istý rozpor medzi zmluvnými stranami, týkajúci sa zmluvných práv a povinností či prameniáci priamo v zmluve. Toto konanie sa zahajuje žalobou, ktorá má byť žalobcom doručená predsedajúcemu rozhodcovi, ktorý je povinný vyznačiť na žalobe dátum doručenia.²⁹ I v tomto bode je možné vidieť značnú formálnosť v porovnaní s ADR, čo do zahájenia, ktorá sprevádza Rozhodcovské konanie až do vydania Rozhodcovského nálezu a následne ďalej pri jeho vynútení. Ak však porovnáme arbitráž a konanie pred štátnymi súdmi zistíme, že arbitráž nie je ani po procesnej stránke viazaná formálnymi postupmi.

2.3.3 Vplyv „lex loci arbitri“

Na žiadne z konaní so spoločným prívlastkom ADR nemá miesto konania, resp. právo aplikované v tomto mieste vplyv. Je to dané tým, že v ADR nedochádza k priamej právnej regulácii, konanie sa rieši skôr negociáciou, hľadaním spoločných styčných plôch a v následnej snahe dosiahnuť dohodu za pomoci tretieho. U sa ukazuje, že konania spadajúce pod ADR majú viac neformálny charakter jednania, preto otázka práva miesta konania nie je rozhodujúca.

Pre rozhodcovské konanie je vplyv práva miesta konania smerodatný v prípade, že neberieme v úvahu teórie denacionalizácie či autonómie rozhodcovského konania. Právo miesta súdu alebo právny poriadok sudiska vplýva na celé konanie, od zahájenia, vplyvu štátnych orgánov až po otázku „štátnej príslušnosti“ rozhodcovského rozsudku.³⁰

²⁹ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 38

³⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008 s. 21

2.3.4 Aplikácia právnych princípov a ich dôsledok

ADR je konanie, ktoré nie je viazané žiadnou priamou právnou reguláciou. Absencia priamo regulujúcich noriem, teda akákoľvek účasť štátu spôsobuje, že zahájenie ADR konania sa nespája so zásadou litispendencie³¹, ktorá je základnou zásadou garantovanou v sporoch pred obecnými súdmi. Absencia tejto zásady znamená, že o jednom a tom istom predmete sporu je možné viesť zároveň viacero podobných konaní. Tento stav však môže navodiť značnú právnu neistotu, keďže sa môže stať, že v jednom konaní sa rozhodne inak ako v druhom. Takáto kumulácia rozhodnutí v jednom spore nie je však ani pre jednu stranu žiaduca.

Ďalšia zásada – *res iudicata*³², teda zásada veci rozsúdenej sa podobne ako zásada litispendencie v ADR konaní neuplatní. Ak teda padne v ADR konaní rozhodnutie končiace spor, táto skutočnosť nebráni zahájeniu ďalšieho konania v tej istej veci. Nevýhodou ADR je, že zahájením tohto konania nedochádza k zastaveniu premlčacích a prekluzívnych lehôt. Tento fakt môže spôsobiť, že ADR konanie sa môže použiť ako krycí manéver, kedy strana zastiera dobrovoľnou účasťou na ADR konaní skutočný úmysel zdržovať a naťahovať čas až do uplynutia premlčania či prekludovania práva resp. právnej povinnosti z práva plynúcej.

Rozhodcovské konanie je naopak konaním, ktorému sú vlastné prvky súdneho konania. Zahájením sú zastavené všetky lehoty, uplatňuje sa zásada litispendencie rovnako ako zásada *rei iudicata*. I preto sa javí rozhodcovské konanie skutočnou alternatívou voči súdnemu konaniu. Ďalším rozdielom je povinnosť jednotlivca podriaďiť sa autorite rozhodcovského súdu či rozhodcu, v prípade podpisu zmluvy s rozhodcovskou doložkou. Táto povinnosť podriaďiť sa inému, nesúdnemu riešeniu sporov úplne absentuje v prípade ADR konaní, do ktorých konflikt môže no nemusí vyústiť.

Spoločnými črtami Rozhodcovského konania a konania pred obecnými súdmi sú úprava v zákone, kontradiktórnosť konaní, vydanie záväzného a vykonateľného rozsudku, ktorý sa neskôr stáva exekučným titulom. V európskom kontexte sa vynára ešte jedna spoločná črta a to názor, že rozhodcovia v rozhodcovskom konaní, podobne ako sudcovia v konaní pred civilnými súdmi, nachádzajú právo.³³

³¹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., s. 241

³² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., s. 241

³³ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 22

2.3.5 Cieľ konania

ADR ako konanie je súbor procesov, smerujúcich k dosiahnutiu realizovateľnej a dobrovoľnej dohody, ktorá je akceptovateľná pre obe strany. ADR na dosiahnutie svojich cieľov používa tretej osoby, ktorá je nestranná a nezávislá. Jej úlohou je hľadanie styčných bodov medzi stranami, piliere na ktorých je neskôr možné dosiahnuť dohodu. Zmyslom ADR je nachádzať pre obe strany schodné riešenia, nie viesť spor a skrze ten dospieť k výroku, ktorý stavia strany do úlohy víťazov a porazených.

Rozhodcovské konanie je proces, ktorého konečným a želaným produktom je vykonateľné rozhodnutie. To je možné dosiahnuť iba ak je riešenie sporu rozhodcom zaštitené verejnou mocou a má vo verejnej moci oporu i keď nejde o jej priamy výkon³⁴. Vykonateľnosť rozhodnutia je ,v prípade vnútroštátneho sporu daná zákonom, pre spor s medzinárodným prvkom je dôležitá existencia či neexistencia medzinárodnej zmluvy. Vykonateľný rozhodcovský nález je exekučným titulom, ktorého existenciou a výkonom dochádza k ukončeniu sporu.

2.4 Zhrnutie

Vo vyššie uvedených bodoch som sa snažil argumentačne načrtnúť hlavné rozdiely medzi rozhodcovským konaním a súborom konaní ADR. Vzhľadom k rozdielom sa dostávame do bodu, kedy sa ukazuje, že ADR skupinu nie je možné rozšíriť o arbitráž. Všetky zhrnuté argumenty poukazujú, že rozhodcovské konanie je bližšie konaniu pred obecnými súdmi, čo do procesných postupov od začiatku konania až po jeho samotný výsledok.

Súbor ADR konaní je vhodným prvým krokom pri riešení sporu, kedy majú obe strany možnosť zvážiť svoje stanoviská, prehodnotiť vzťah k druhej strane a zmiernie ukončiť spor pre blaho všetkých zúčastnených.

3 Rozhodcovské konanie

3.1 Pramene

3.1.1 Medzinárodné dokumenty

Primárny prameňom sú medzinárodné zmluvy, ktoré napomáhajú unifikácii práva. Tieto zmluvy sa využívajú najmä pri uznávaní a výkone cudzích

³⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 21

rozhodcovských rozsudkov, teda tých, ktoré vzišli z riešenia sporov s medzinárodným prvkom.

Medzinárodné zmluvy môžu byť:

a) Mnohostranné

Protokol o doložkách o rozhodcovi (Ženeva 1923), Dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských rozsudkov (New York 1958), Európsky dohovor o medzinárodnej obchodnej arbitráži (Ženeva 1961),

Dohovor o riešení občianskoprávných sporov vznikajúcich zo vzťahov hospodárskej a vedecko technickej spolupráce v rozhodcovskom konaní (Moskva 1972)- vypovedaný Českou republikou ku dňu 26.1. 1996³⁵

b) Dvojstranné- týkajú sa najmä vykonateľnosti, prípadne právnej pomoci.

Česká republika má zmluvy takéhoto charakteru uzavreté napríklad s Afganistanom, Jemenom, Mongolskom, Švajčiarskom, Vietanom a i.³⁶

3.1.2 Vnútroštátne normy

a. Zákony

Základnou normou je zákon o rozhodcovskom konaní, prijatý dňa 1.11.1994, ktorý naviazal na tradíciu existencie samostatných zákonov upravujúcich rozhodcovské konanie. V dôvodovej správe k tomuto zákonu bolo uvedené, že vypracovanie obsahu bolo ovplyvnené najmä Vzorovým zákonom UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži.³⁷

b. Právne poriadky rozhodcovských stálych súdov

Právny poriadok či pravidlá rozhodcovského súdu je uceleným súborom procesných pravidiel riadiacich rozhodcovské konanie vedené konkrétnou inštitúciou. Závaznosť týchto pravidiel sa nepriamo odvodzuje od zákona konkrétneho štátu alebo z medzinárodnej zmluvy. Dominantnú úlohu pri tvorbe týchto pravidiel dnes hrajú stále rozhodcovské inštitúcie.³⁸

³⁵ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 16

³⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 16

³⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 90

³⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 90

3.1.3 Iné normy

V Záverečnom akte Helsinskej konferencie o bezpečnosti a spoluprácu v Európe v roku 1975 bol vypracovaný tzv. Vzorový zákon o medzinárodnej obchodnej arbitráži – UNCITRAL Model Law On International Commercial Arbitration. Jedná sa o jednotne a komplexne poňaté pravidlá koncipované na báze čo najširšej možnej prijateľnosti teda pre čo najširší okruh štátov, s ohľadom na ich sociálne, ekonomické, právne a politické pomery.

Napriek tomu, že Česká republika Vzorový zákon neprevzala do svojho právneho poriadku, je nutné poznamenať, že všetky zásady sa odzrkadlili a teda sú vyjadrené v ZRR.

3.2 Definícia rozhodcovského konania

Definované je ako „postup vedúci k záväznému riešeniu právneho sporu rozhodnutím jednej alebo viac súkromných osôb vybraných stranami sporu.“³⁹

Počas vývoja civilného procesu sa však rozhodcovské konanie vykryštalizovalo na špecifický mimosúdny variant riešenia najmä obchodných tuzemských i medzinárodných sporov.⁴⁰

Vždy treba mať na pamäti, že rozhodca alebo rozhodcovský súd je nutne iným orgánom ako súd obecný, stojaci mimo organizáciu a sústavu štátnych súdov.⁴¹ V prípade rozhodcovského súdu teda nedochádza k výkonu súdnictva, pretože ako konštatujú J. Stavínohová a T. Hlavsa „činnosť rozhodcov a rozhodcovských súdov, nie je možné považovať za výkon súdnictva, i keď zákon stanoví, že ich úkony sa považujú za úkony súdu“.⁴² Vyššie zmienené vlastnosti sú spolu s vykonateľným rozhodcovským rozsudkom základom, na ktorom stojí argument alternatívnosti rozhodcovského konania.

Rozhodcovské konanie stojí na 3 pilieroch:

- Autonómia vôle účastníkov konania a rozhodcov
- Procesná garancia štátu ako voči konaniu samotnému, tak i voči jeho výsledku

³⁹ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 678

⁴⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 678

⁴¹ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 19

⁴² STAVINOHŮVA, Jaroslava, HLAVSA, Tomáš. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita a nakladatelství Doplněk, 2003, s. 82

- Spolupôsobenie štátnych súdov prejavujúce sa jednak vo funkciách pomocných, jednak vo funkciách kontrolných.⁴³

3.3 Základné črty

Rozhodcovské konanie smeruje k záväznému riešeniu právneho sporu rozhodnutím podobne ako konanie pred štátnymi súdmi, no na druhej strane má aj svoje špecifiká, plynúce zo samotnej povahy, keďže právomoc rozhodcov je založená vôľou strán. Otázka je do akej miery je vôľou strán arbitráž ovládaná aj po procesnej stránke a aký je vzťah procesnej stránky rozhodcovského konania k OSŘ ako predpisu upravujúcemu proces pred štátnymi súdmi.

§ 30 ZRŘ stanovuje primerané použitie ustanovení OSŘ ak nestanoví ZRŘ inak. Tu je nutné sa pozastaviť, keďže rozhodcovské konanie je „konanie šité na mieru“, skrze ktoré má dôjsť k riešeniu sporu, zohľadňujúce rôzne zvláštnosti a špecifiká daného právneho vzťahu. Práve preto ustanovenie § 30 ZRŘ, teda aplikácia OSŘ ostro kontrastuje s povahou rozhodcovského konania. Ten kontrast badať v tom, že procesné pravidlá sú koncipované ako všeobecný predpis pre zovšeobecnené situácie. V rozhodcovskom konaní je však práve naopak žiadané, aby sa spôsob riešenia bol „ušíty na mieru“ danému sporu, teda nie je účelné aplikovať všeobecný predpis. Len zriedkakedy je takýto druh predpisu vhodný pre medzinárodne a tiež tuzemské rozhodcovské spory. Väčšina autorít, medzinárodných rozhodcovských inštitúcií i súdov v mnohých krajinách prijíma skutočnosť, že predpisy použiteľné na civilné konanie pred súdmi sa na rozhodcovské konanie neaplikujú pre rôznorodosť týchto konaní. Preto § 30 ZRŘ poskytuje možnosť, nie však nutnosť aplikácie OSŘ, konštatuje A. Bělohlávek.⁴⁴ Nejvyšší soud České republiky mu dáva v podstate za pravdu, keď judikoval v rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 1612/2006, že „primeranosť použitia OSŘ neznamená, že rozhodcovské konanie podlieha OSŘ, a jeho jednotlivé ustanovenia nie je možné použiť v rozhodcovskom konaní mechanicky. Skôr je možné použiť norm OSŘ pod obecným rámcom zásad českého rozhodcovského konaní“.⁴⁵ Vyššie citované

⁴³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 50

⁴⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Procesní předpisy a rozhodčí řízení*. *Právní fórum*, 2007, 12, , s. 431 - 441

⁴⁵ SOKOL, Tomáš. *Vázanost rozhodce právem ČR ve vnitrostátním sporu*. *Právní fórum*.4/2008, s. 134- 140

ustanovenie platí a podporne sa aplikuje najmä pri výsluchu svedkov, znalcov a sporných strán.⁴⁶ V rozhodcovskom konaní sa podobne ako v konaní pred štátnymi súdmi uplatňuje napríklad princíp rovnosti strán, ktorý znamená, že účastníci musia stáť pred súdom v rovnoprávnom postavení bez akéhokoľvek zvýhodnenia jednej či druhej strany.⁴⁷

Rovnako na otázku aplikácie právnych predpisov sudiska nahliadajú i zahraničné právne poriadky. Napríklad v Anglicku „Vrchný súd v prípade *Assimina Maritime Ltd v. Pakistan National Shipping Corp* potvrdil rozdiel medzi vedením súdneho sporu a rozhodcovským konaním a odmietol aplikovať všeobecné pravidlá pre civilné konanie pred súdmi na rozhodcovské konanie. Ďalej napríklad vo Francúzsku je občianske právo procesné obsiahnuté v kódexe občianskeho práva procesného, neupravuje procesné pravidlá tuzemského ani medzinárodného rozhodcovského konania, vedeného vo Francúzsku. V súlade s čl. 1460 nie sú rozhodci v tuzemskom rozhodcovskom konaní až na pár výnimiek povinný aplikovať Nový zákonník občianskeho práva procesného“.⁴⁸

Rozhodcovské konanie je zásadne neverejné, preto nie je možné zverejňovať ani jednotlivé rozhodcovské rozsudky či iné rozhodnutia prijaté v rozhodcovskom konaní. Ten istý prístup sa použije pri rozhodnutiach pred inými stálymi rozhodcovskými súdmi a tiež pred ad hoc rozhodcami.⁴⁹

3.3.1 Druhy rozhodcovského konania

Rozhodcovské konanie je inštitút s dlhou tradíciou a s početnými možnosťami použitia, o čom svedčia rôzne druhy a delenia rozhodcovského konania podľa spôsobu vzniku, účelu, či zamerania.

3.3.2 Obligatórne a fakultatívne

Obligatórnym rozhodcovským konaním je konanie, v ktorom sa spory vznikajúce z majetkových vzťahov v rozsahu danom medzinárodnou zmluvou prejednávajú a rozhodnú u rozhodcovských orgánov zmluvných strán, nie u štátnych

⁴⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 79

⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. Praha: Linde, a.s., 2006, s.69

⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Procesní předpisy a rozhodčí řízení. *Právní fórum*, 12/2007, s. 431 – 441

⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. XV-XVI

súdob. To všetko bez nutnej prítomnosti podmienky, že sporné strany uzatvorili rozhodcovskú doložku.

Z histórie máme príklad v čl. II odst. 1 Moskovského dohovoru, že k prejednaniu občianskoprávných sporov vznikajúcich medzi hospodárskymi organizáciami signatárov sú zásadne kompetentné rozhodcovské sudy zriadené pri obchodných komorách v štáte žalovanej strany.⁵⁰

Česká republika v súčasnosti nie je viazaná žiadnou medzinárodnou dohodou, ktorá by zakladala obligatórnu pravomoc rozhodcov, teda obligatórne rozhodcovské konanie.⁵¹

Fakultatívne rozhodcovské konanie je, a contrario, konaním dobrovoľným, založené rozhodcovskou zmluvou, teda autonómiou vôle strán.

3.3.3 Inštitucionálne a ad hoc

Rozhodcovské konanie rozoznávame tiež ako konanie pred stálymi rozhodcovskými súdmi nazývané tiež ako inštitucionálna arbitráž⁵² alebo ad hoc konanie(arbitráž).

Stály rozhodcovský súd sa líši od ad hoc senátu najmä tým, že má sídlo, štatút, vopred pripravené pravidlá, o ktorých sa predpokladá, že sa nimi konanie bude riadiť. Podľa § 13 odst. 1 ZRŘ je možné zriadiť stály rozhodcovský súd len na základe zákona. Z tohto faktu zároveň pramení najväčšia výhoda a to autorita, stálosť a dobré meno takejto inštitúcie, ktoré vytvárajú dôveru u verejnosti.

Stály rozhodcovský súd môže vydať štatút a právny poriadok, ktoré musia byť uverejnené v Obchodnom vestníku táto povinnosť je stanovená §13 odst. 2. Dôležitá je skutočnosť, že voľbou stáleho rozhodcovského súdu dochádza i k voľbe jeho právneho poriadku. Stály rozhodcovský súd ma rovnako ako práva i rôzne povinnosti podľa ZRŘ npr. úschovávať rozhodcovské rozsudky.⁵³

V ad hoc konaní je poskytnutá stranám väčšia možnosť kontroly nad jej priebehom, možné je i prispôsobovanie procesných pravidiel a ich aplikácia bližšia

⁵⁰ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 19

⁵¹ RŮŽIČKA, Květoslav, Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? *Bulletin advokacie*, 5/2005, s.52, 53

⁵² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s.679

⁵³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 66-68

povahe sporu.⁵⁴ Ako uvádza N. Rozehnalová, pohybovať sa v ad hoc konaní, kde nie sú jasne alebo vôbec dané pravidlá „je možné no zároveň zložité“ a preto sa i skúsení rozhodcovia utiekajú k možnosti využiť možnosť aplikovať na postup v ad hoc konaní právny poriadok niektorého rozhodcovského súdu.

V medzinárodných sporoch je možné využiť pravidlá UNCITRAL, prípadne rozhodcovský poriadok Európskej hospodárskej komisie OSN alebo poriadky súdov niektorých komoditných organizácií. Ad hoc konanie je vhodné využiť v sporoch medzi štátmi a zahraničnými investormi prípadne medzi obchodnými partnermi so spoľahlivým právnym zázemím.⁵⁵

3.3.4 Všeobecné a špecializované

Všeobecným rozhodcovským konaním je konanie, v ktorom môže dôjsť k riešeniu všetkých majetkových sporov, s i bez medzinárodného prvku.

Rozhodcovské konanie špecializované je určitým spôsobom zamerané na skupinu sporov vyvstávajúcich z určitej špecifickej oblasti majetkových vzťahov alebo len určitých komodít v oblasti obchodného styku.⁵⁶

4 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita sporu v zásade vyslovuje podmienky za ktorých je konkrétny spor riešený v rozhodcovskom konaní.

Zákon o rozhodčím řízení hovorí o dvoch podmienkach o pozitívnom stanovisku dotknutého právneho poriadku na možnosť realizovať rozhodcovské konanie a o nutnej existencii platnej rozhodcovskej zmluvy spolu, čoby deklarácii autonómie vôle strán.⁵⁷

Pozitívne stanovisko právneho poriadku je v podstate pojem zhodný s vlastnosťou sporu – arbitrabilitou. Platná rozhodcovská zmluva je zas vyjadrením autonómie vôle strán smerovať riešenie sporu na rozhodcov či rozhodcovské inštitúcie.

⁵⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s.679

⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 69

⁵⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s.18

⁵⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 98

Arbitrabilné spory sú teda „okruhom právnych vzťahov, v ktorom si štátna moc nevyhradila právo rozhodovať výlučne štátnymi súdmi a teda pripustila, aby boli spory rozhodované i rozhodcami, ak si tak strany zjednújú“.⁵⁸ Za splnenia týchto podmienok hovoríme o arbitrabilnom spore.

4.1 Arbitrabilita a arbitrabilita sporu

Rozdiel medzi arbitrabilitou a arbitrabilitou sporu spočíva v tom, že samotná arbitrabilita, ktorú kvôli rozlíšeniu charakterizujem ako *sensu stricto*, teda v užšom zmysle, tvorí spolu s rozhodcovskou doložkou „prítok“ - arbitrability sporu, ktorá je širším pojmom, preto ju ďalej nazývam arbitrabilita sporu *sensu lata*, v zmysle širšom. Samotná arbitrabilita *sensu stricto* vymedzuje povahu sporu, riešiteľného v rozhodcovskom konaní alebo či daný spor spĺňa zákonné podmienky na uzavretie rozhodcovskej zmluvy. Arbitrabilita sporu *sensu lata* však je už priamou odpoveďou nielen na otázku, či je spor prípustný svojou povahou, ale aj či bola uzavretá platná rozhodcovská doložka a teda či je riešenie cestou rozhodcovského konania možné.

Existenciu dvoch „prítokov“ či podmienok za ktorých je daná arbitrabilita sporu *sensu lata*) vyjadril napríklad i A. Bělohlávek , keď tvrdí, že „podmienkou možnosti zveriť prejednanie konkrétneho sporu do právomoci rozhodcov nie je iba existencia zodpovedajúcej dohody strán, ale i skutočnosť, že právny poriadok takúto delegáciu jurisdikčnej výsosti štátu umožňuje.“⁵⁹

Arbitrabilita sporu *sensu lata* je kľúčovým pojmom rozhodcovského konania, od nej sa odvíja právomoc rozhodcov prejednať a rozhodnúť spor.

4.2 Arbitrabilita sporu (*sensu lata*) a právo na súdnu ochranu

„Každý sa môže domáhať stanoveným postupom svojho práva u nezávislého a nestranného súdu a v stanovených prípadoch u iného orgánu , tak znie základná garancia práva na súdnu ochranu, deklarovaná v článku 36 odst.1 LPS, ktorá je súčasťou Ústavného poriadku ČR.

Právo na súdnu ochranu je subjektívnym právom voči štátu. Z neho vyplýva povinnosť štátu, aby zabezpečil výkon súdnictva. Súdy potom vznikajú ako štátne orgány s cieľom plniť funkciu štátu, ktorá spočíva v autoritatívnom riešení právnych

⁵⁸ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí*. Praha 1.vydanie. Praha : C.H.Beck, 2004, s.73

⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 701

konfliktov.⁶⁰ Štát však neporuší svoju povinnosť poskytnúť súdnu ochranu voči jednotlivcovi v prípade vymedzeného okruhu sporov, ktorých riešenie je možné delegovať zo štátnych orgánov na orgány súkromné. Vymedzený okruh sporov teda arbitrabilitu *sensu stricto* si každý štát stanovuje vo svojom právnom poriadku, rovnako ako i druhy a formu rozhodnutia, ktorými sa rozhodcovské konanie končí.⁶¹ Štát v podstate len vychádza v ústrety vôli účastníkov a v prípade arbitrovateľného sporu, tak ako sme ho definovali vyššie, umožní suspenziu práva na súdnu ochranu. O podobnej „suspenzii práva“ resp. o „neaplikácii zásad“ Dohovoru hovorí aj Európsky súd pre ľudské práva, kedy v rozhodnutí Malmström v. Švédsko, týkajúcom sa práva na spravodlivý proces, ktoré malo byť porušené práve prejednávaním a rozhodnutím sporu pred rozhodcami, Súd jasne formuluje stanovisko, že „...v prípade tzv. dobrovoľnej arbitráže, nie je aplikácia zásad čl. 6 Dohovoru nutná“⁶². Na jednej strane je dobrovoľná arbitráž vyjadrením vôle strán riešiť spor iným ako súdnym konaním, na druhej strane musí byť táto arbitráž v danom právnom poriadku možná.

Štát svojím, vyššie popísaným konaním, „nedáva ruky preč“ od riešenia sporu. Stále vykonáva skrze súdy kontrolnú funkciu, teda či sa spor rieši v medziach zákona a či boli a sú splnené podmienky na delegáciu právomoci spor prejednať a rozhodnúť.⁶³ Zároveň skrze súdy ponúka pomocné nástroje, umožňujúce súkromným orgánom riadne prejednanie a vyriešenie sporu.

Ústavný súd Českej republiky sa v uznesení sp. Zn. III.ÚS 460/2001 priklonil k názoru, že dohoda strán o riešení sporu v rozhodcovskom konaní je *sui generis* narovnaním.

Takéto vymedzenie charakteru má niekoľko konsekvencií. Jednou z nich je fakt, že zatiaľ čo súdne rozhodnutie podlieha súdnemu prieskumu, teda je v ňom daná účastníkom možnosť skrze druhú inštanciu opätovne sa pokúsiť domôcť práva, ktoré im nebolo z nejakého dôvodu priznané,⁶⁴ rozhodcovský rozsudok čoby

⁶⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s.665

⁶¹ KLEIN, Bohuslav. Mezitímní a částečný rozhodčí nález. *Právní fórum*, 2008, 4, ročník, s.153- 157

⁶² BĚLOHLÁVEK, Alexander. Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení. *Právní rádce*, 2008, s.112-115

⁶³ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí. *Právní rozhledy*, 2004, 7, ročník, s.256 - 261

⁶⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s.460

výsledok kvázi narovnaní spôsobil, že sa účastníci dobrovoľne vzdali opravných prostriedkov, podrobením sa rozhodovaniu rozhodcov.⁶⁵

Rozhodcovský rozsudok teda doručením písomného vyhotovenia získava podľa §28 odst. 2 účinku pravomocného rozhodnutia. Rozhodcovské konanie teda nie je v zásade dvojinštančné pre povahu rozhodcovskej zmluvy, je však možné si možnosť opravného prostriedku v podobe preskumu dohodnúť v súlade s §27 ZRŘ. Mohlo by sa na prvý pohľad zdať, že v rozhodcovskom konaní je v porovnaní s konaním súdnym zúžená možnosť domáhať sa svojho práva stanoveným postupom, práve kvôli jeho jednoinštančnosti. B. Klein tu však namieta, že je možné napraviť určité chyby, ktorých sa rozhodcovia dopustili. Aj keď nie je možné korigovať materiálny dosah rozhodcovského rozsudku, strana má možnosť požiadať o zrušenie rozsudku súdom, i keď je rozhodcovský rozsudok riadne doručený teda má právne účinky. Pre použitie toho výnimočného prostriedok, sú stanovené, medzinárodnému štandardu zodpovedajúce, presné a reštriktívne pravidlá.⁶⁶

4.3 Arbitrabilita sporu (sensu lata) a jej delenie

Teória rozdeľuje arbitrabilitu na objektívnu a subjektívnu. Objektívna je upravená konkrétnym právnym poriadkom, môžeme ju nazvať okruhom konkrétnych otázok pripustených právnym poriadkom k riešeniu pred rozhodcami. Skrze objektívnu arbitrabilitu štát vyjadruje svoje stanovisko k možnosti realizovať rozhodcovské konanie.

Subjektívna arbitrabilita je termín označujúci situáciu, kedy samotné strany zúžia predmet zmluvy pričom spor je objektívne arbitrabilný. Význam tohto termínu sa však napríklad vo Francúzsku vykladá ako spôsobilosť subjektu uzavrieť rozhodcovskú zmluvu.⁶⁷ Závisí len na stranách, či uzavrú rozhodcovskú zmluvu pre celý „zoznam“ arbitrovateľných sporov medzi nimi, alebo tento zoznam „zúžia“ len na spory z určitého právneho vzťahu. K zúženiu dochádza skrze rozhodcovskú zmluvu teda konkrétne skrze určenie predmetu tejto zmluvy. Arbitrabilita subjektívna je teda vždy užšia ako objektívna. Vzťah subjektívnej a objektívnej arbitrability je teda

⁶⁵ ZACHARIÁŠ, Jaroslav. Ošklivý trik [aneb nad zkoumaním platnosti či existence rozhodčí doložky] . *Právník*, č.12/ 2003, s. 1229-1237

⁶⁶ KLEIN, Bohuslav. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. *Právní fórum*, 2003, č.4/2003, s.128-133

⁶⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 116

vzťahom subjektívne zvolenej podmnožiny sporov, ktoré musia byť súčasťou hlavnej množiny vymedzenej štátom, ale zároveň ju kompletne nemusia vyjadrovať.

Objektívna arbitrabilita a rozhodcovská zmluva ako prejav autonómie vôle strán sú spojenými nádobami, pretože platne uzavrieť rozhodcovskú zmluvu a ňou spôsobiť „transfer výkonu súdnej moci zo štátnych súdov na súkromný orgán“⁶⁸ je možné len za podmienok a v prípadoch stanovených zákonom. Preto ich existencia je základným prvkom akejkolvek možnosti účastníkov riešiť spor rozhodcovským konaním.

P. Raban rozdeľuje arabilitu na širšiu a užšiu, keď hovorí o „boji širšieho a užšieho poňatia arbitrability“, z ktorého tá širšia spočíva na konštatovaní, že arbitrabilné sú spory, ktoré sa odohrávajú v oblasti vzťahov, formulovaných vôľou strán, bez toho, aby bol akýkoľvek celospoločenský záujem dotknutý. Užšia arbitrabilita stojí na myšlienke, že k výhradnému rozhodovaniu štátu sú vyčlenené len čisto vertikálne zásahy riadenia spoločnosti.⁶⁹

5 Arbitrabilita (*sensu stricto*)

Môžeme ju poňať ako vlastnosť, ktorú konkrétny spor má alebo nemá v závislosti od charakteru sporu. Konkrétnom právnym poriadok „nastavuje zrkadlo“ sporu a vyslovuje arbitrovateľnosť či nearbitrovateľnosť.

Na druhej strane ju môžeme poňať ako súhrn podmienok, ktoré tvoria právny rámec, prijímajúci či vytesňujúci spory prípustné k prejednávaniu a rozhodnutiu pred rozhodcami. Spory prípustne k prejednávaniu sú logicky spormi, v ktorých je možné uzavrieť rozhodcovskú zmluvu a delegovať ňou právomoc. Takýto rámec spojený s delegáciou právomocí je vlastným takmer všetkým štátom. Spoločným menovateľom týchto úprav je súlad s medzinárodnými dokumentmi týkajúcimi sa rozhodcovského konania, ku ktorým sa dané štáty zaviazali. Na strane druhej však tento rámec odzrkadľuje i individuálne požiadavky či verejný záujem toho ktorého štátu.

⁶⁸ STEINER, Vilém. O vzorovém zákonu pro mezinárodní obchodní arbitráž. *Právník*, 1992, č.8/1992, s.730-753

⁶⁹ RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí*. Praha 1.vydanie. Praha: C.H.Beck, 2004, s.74

Vo všeobecnosti dáva inštitút arbitrability sensu stricto odpoveď na otázku, aký spor s akými „vlastnosťami“ alebo spor akého charakteru môže byť podľa toho ktorého práva štátu prejednaný a rozhodnutý v rozhodcovskom konaní.⁷⁰

A. Bělohlávek hovorí o arbitrabilite ako o otázke možnosti založiť právomoc rozhodcov zjednaním rozhodcovskej zmluvy.⁷¹ B. Klein nahliada na arbitrovateľnosť ako na možnosť a prípustnosť nechať spor rozhodnúť v rozhodcovskom konaní, ktorá je vymedzená zákonom.⁷² P. Raban nazýva arbitrabilitu „okruhom právnych vzťahov, v ktorom si štátna moc nevyhradila právo rozhodovať výlučne štátnymi súdmi a teda pripustila, aby boli spory rozhodované i rozhodcami ak si tak strany zjednávajú.“ Práve skrze arbitrabilitu dochádza k vymedzeniu novej pôsobnosti rozhodcovského konania. Z pohľadu procesného ide o prípustnosť sporu k riešeniu pred rozhodcami, z pohľadu zmluvného sa jedná o dovolenosť predmetu zmluvy.

Medzinárodné zmluvy v podstate nereagujú na otázku objektívnej arbitrability a neupravujú ju, teda neexistuje nejaká medzinárodne unifikovaná úprava. Newyorský dohovor v čl. II odst. 1 rieši túto otázku len vo všeobecnosti. V rozhodcovskom konaní je možné podľa tohto dohovoru riešiť spory zmluvné i mimozmluvné.⁷³ Arbitrabilita sensu stricto je pojmovo totožná s objektívnou arbitrabilitou.

5.1 Arbitrabilita v Českej republike.

V Českej republike je arbitrabilita upravená v § 2 odst. 1 a 2 ZRŘ.

N. Rozehnalová prehľadne spracúva vymedzenie arbitrability- objektívnej uvedenej v § 2 ZRŘ. Pripustiť možnosť prejednávania sporu v rozhodcovskom konaní je možné za kumulatívneho naplnenia týchto kritérií:

“(A – A1) + B + C - D, v tomto prípade je sporu vlastná arbitrabilita, kde znamená

A- Spory majetkové medzi stranami zmluvy

A1-Spory ktoré vznikli v súvislosti s výkonom rozhodnutia, spory vyvolané výkonom konkurzu a vyrovnania

⁷⁰ RŮŽIČKA, Květoslav, Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? *Bulletin advokacie*, 2005, 5, ročník , s. 52, 53

⁷¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 28

⁷² KLEIN, Bohuslav. Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. *Právní rozhledy*, 1995, roč.3, 7, s. 265-304

⁷³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.116

- B- O týchto sporoch je možné uzavrieť zmier
- C- Sú riešiteľné priamo pred obecnými súdmi
- D- Nejedná sa „z personálneho pohľadu, o spory verejných ústavných neziskových zdravotníckych zariadení z pohľadu personálneho“⁷⁴

Ad A. Majetkový spor nie je priamo vymedzený v ZRŘ. „Vo všeobecnosti ide o všetky spory, ktoré sa svojím predmetom priamo odrážajú v majetkovej sfére strán a týkajú sa subjektívnych práv, s ktorými môžu účastníci disponovať za predpokladu, že z hmotne právneho hľadiska ide o spory či iné právne veci, ktoré v zmysle §7 odst. 1 OSŘ náležia do právomoci súdu“.⁷⁵

Za majetkovými spormi netreba vidieť len spory, ktorých predmetom je finančná čiastka, ale i spory o nárokoch, ktoré sú peniazmi oceníteľné. Ďalej podľa judikatúry i prevažujúcich odborných názorov je možné za majetkový označiť i spor, ktorého predmetom nie je plnenie, najmä spory určovacie, teda o to, či tu právo je alebo nie ku ktorých rozhodnutiu sú príslušné obecné súdy podľa §80 pís. c) OSŘ. I tieto spory môžu byť rozhodnuté v rozhodcovskom konaní, ak majú mať dopad do majetkovej sféry.⁷⁶

Problematickými sa už v minulosti v súvislosti s arbitrabilitou javili spory týkajúce sa nehnuteľností, keďže tam nie je prípustná vzájomná dohoda strán teda ani rozhodcovská zmluva. Prvorepubliková judikatúra prišla k záveru, že konštitutívny rozhodcovský rozsudok by sa musel stať i podkladom pre zápis do evidencie nehnuteľností.⁷⁷ I dnes je možné sa v praxi stretnúť s názorom, že takéto spory, teda týkajúce sa zápisu do katastra nehnuteľností arbitrabilné nie sú. Tu si treba uvedomiť, že v prípade sporov týkajúcich sa nehnuteľností sa jedná o spor s dopadom do majetkovej sféry jednotlivca a zároveň pôjde o spor, ku ktorému sú príslušné obecné súdy. Jedinou odlišnosťou oproti obchodným sporom je výlučne miestna príslušnosť obecných súdov, čo samo o sebe nie je dôvod pre vylúčenie arbitrability. Táto skutočnosť by mohla vylúčiť len medzinárodnú obchodnú arbitráž,

⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 119

⁷⁵ BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KAČMÁŘ, Zdeněk a kol. *OSŘ. Komentář. 1.díl*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 1066

⁷⁶ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 8

⁷⁷ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 23

nie však tu tuzemskú. Ak teda spory o nehnuteľnosť spĺňajú všetky podmienky uvedené zákonom a zároveň k nim nie je pridružený nejaký iný prvok, spôsobujúci vylúčenie arbitrability (nehnuteľnosť v spore vyvolanom insolvenčnou) potom nie sú žiadne dôvody pre odmietnutie arbitrability.⁷⁸ Porovnávajúc v tomto bode českú úpravu arbitrability s tou v iných krajinách zistíme, že česká je koncipovaná užšie. Napríklad nová právna úprava v Rakúsku v Zivilprozessordnung(ZPO) vymedzuje arbitrabilitu širšie, keďže rozhodcovskú zmluvu je možné uzavrieť i v nemajetkových sporoch, ak je v nich daná možnosť uzavrieť zmier.

Nemecké právo v §1030 ZPO koncipuje arbitrabilitu tak, že predmetom rozhodcovskej zmluvy môže byť každý majetkový nárok. Ak sa jedná o nárok nemajetkový, môže byť predmetom úpravy tejto zmluvy iba v prípade, že je možné v danom spore uzavrieť narovnanie. Nearbitrovateľnými sú spory, kde prevažuje záujem štátu, čo berie stranám právo disponovať s podstatou sporu.⁷⁹

Naproti tomu slovenský zákon č. 244/2002 Z.z. úplne zanechal rozlišovanie sporov na majetkové a nemajetkové ako kritérium pre arbitrabilitu a podmienkou arbitrovateľnosti ostala v §1 odst. 2 možnosť uzavrieť ohľadom predmetu sporu zmier s taxatívne vymedzenými výnimkami nearbitrovateľných sporov podľa §1 odst. 3.⁸⁰

Ad A1. Výnimku, teda skrze nearbitrabilitu je vylúčená prípustnosť rozhodcovskej zmluvy, ktorá by sa týkala majetkových sporov, vzniknutých pri výkone rozhodnutia, pretože s výkonom rozhodnutia súvisia tak úzko, že by to mohlo mať vplyv nielen na vykonávacie konanie, ale i na jeho výsledok. K sporom súvisiacim s výkonom rozhodnutia náležia npr, spory o doplnenie exekučného titulu, spory odporové incidenčné a i. Z obdobných dôvodov nepripúšťa zákon ani spory vzniknuté v súvislosti s insolvenčnou.⁸¹ Všetky tieto spory s obmedzenou arbitrabilitou náležia do právomoci štátnych súdov.

V smere podobného obmedzovania arbitrability je možné sledovať trend, kedy napríklad v USA dochádza k podpore arbitrability i sporov, ktoré súvisia

⁷⁸ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 10

⁷⁹ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 83-84

⁸⁰ DOBIÁŠ, Petr. Nová právní úprava rozhodčího řízení v Rakousku. *Právník*, 2006, 9, s. 1074-1085

⁸¹ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 22

s insolvenčnou ba i v ďalšej širokej škále sporov s významným verejnoprávnym aspektom.⁸²

Ad B. Zákon, vymedzujúci arbitrabilitu na spory, v ktorých je možné uzavrieť zmier odkazuje v prvom rade na § 99 OSŘ, kde je možné uzavrieť zmier, ak to pripúšťa povaha veci, teda tam, kde strany majú predmet sporu vo svojej plnej dispozícii. Komentár k OSŘ uvádza, že ide o veci kde sú účastníci typicky v dvojstrannom pomere a hmotne právna úprava nevylučuje, aby si medzi sebou upravili sami právne vzťahy dispozitívnymi úkonmi.

Z povahy veci teda podmienku možnosti zmieru nespĺňajú spory :

- ktoré je možné zahájiť bez návrhu
- kde je rozhodované o osobnom stave
- kde dohoda strán vyžaduje súhlas súdu⁸³

J. Mothejzíkova a V. Steiner v rámci zmieru pozerajú na celú problematiku hmotne právne a hovoria o sporoch z typických synalagmatických zmluvy na majetkové plnenie, ktorých predmetom je niečo dať, niečoho sa zdržať, niečo strpieť. Zároveň musí byť predmet sporu narovnania podľa § 585 OZ. Podľa hmotného práva je možné zmierom upraviť vzájomné sporné majetkové práva, plynúce z právneho vzťahu vrátane práv premlčaných.

Zmier nie je možné uzavrieť vo veciach osobného stavu, vo veciach kde zákon neumožňuje vyriešenie veci dohodou strán, rovnako pri dohodách, ktoré ku svojej platnosti potrebujú súhlas súdu, ďalej pri sporoch vzniknutých v súvislosti s výkonom rozhodnutia a pri majetkových sporoch vyvolaných insolvenčnou.⁸⁴

V súvislosti s podmienkou zmieru sa vyskytuje i snaha o extenzívny výklad ustanovenia §2 odst. 2 ZRŘ, kedy je často badať hlasy navrhujúce, aby boli za spory s obmedzenou či nedostatočnou arbitrabilitou považované nielen spory, v ktorých nie je možné uzavrieť zmier pre povahu veci, ale i spory, v ktorých nemôže dôjsť

⁸² BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 273-283

⁸³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.124

⁸⁴ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck,1996, s. 21-22

k schválení zmiaru v konaní pred súdmi. A. Bělohlávek, odkazujúc i na zahraničnú arbitrážnu prax takýto výklad odmieta.⁸⁵

Pri porovnávaní s právnym poriadkom napríklad Švajčiarska, ktoré v čl. 177 zákona o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom umožňuje či výslovne pripúšťa arbitrability sporov o dedičstvo. Obdobne reaguje i úprava Nemecka.⁸⁶ Všeobecne však v komparatívnej literatúre, ktorá sa venuje arbitrabilite ako prípustnosti sporu, prevláda názor, že väčšina národných úprav umožňuje riešenie sporov pred rozhodcami tam, kde je možné uzavrieť zmiar a nárok je k dispozícii strán.⁸⁷

Ad C. „Právomoc súdov vymedzuje rozsah záležitostí, ktoré sú súdy oprávnené a povinné prejednať a rozhodnúť“⁸⁸. Do pravomoci súdov patria podľa § 7 odst. 1 OSŘ spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, i obchodných vzťahov, ak ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány. Z uvedeného vyplýva, že ak je daná v spore právomoc namiesto obecných súdov iným orgánom.

M. Kamlach zdôrazňuje, že nezáleží na tom, ktorý stupeň súdu by konkrétnu vec prejednával a rozhodoval, rovnako ako nehrá žiadnu úlohu, ktorý súd by bol k prejednaniu a rozhodnutiu miestne príslušný.⁸⁹

K súkromnoprávnym sporom, ktoré prejednáva a rozhoduje správny orgán nie sú, prinajmenšom v prvom štádiu posúdenia súkromnoprávných nárokov, príslušné obecné súdy a teda takýto spor nespĺňa kritérium arbitrability, teda nie je možné uzavrieť rozhodcovskú doložku. To však nemusí znamenať, že sú nearbitrabilné všeobecne. Keď príslušný správny orgán spor rozhodne, môže ktorákoľvek zo strán spor súdu postupom podľa časti V. OSŘ. V tom momente je príslušným súd, čím je splnený základný predpoklad arbitrability v tomto bode.⁹⁰ Tento názor však nie je zdieľaný en bloc celou odbornou verejnosťou, napríklad A. Bělohlávek, ktorý tvrdí, že „súd síce nakoniec je príslušný, ale nie priamo ale ako inštancia preskúmavajúca

⁸⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 31

⁸⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 30

⁸⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.128

⁸⁸ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006, s. 19

⁸⁹ KAMLACH, Milan. *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. Ostrava: Sagit, 1995, s. 13

⁹⁰ KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha:Linde Praha, 2007, s. 9

rozhodnutia iných orgánov či inštancia čakajúca na výsledok konania pred iným orgánom⁹¹, z týchto dôvodov je daná nearbitrabilita.

Ad D. S účinnosťou k 31.5.2006 bola prijatá novela ZRŘ, ktorá formulovala ďalšie negatívne vymedzenie arbitrability. Vymedzenie spočíva v nepoužiteľnosti ZRŘ k riešeniu sporov verejných neziskových ústavných zdravotníckych zariadení, zriadených zvláštnym právnym predpisom. Tu už však došlo k posunu, kedy bol zmienený zvláštny predpis teda zákon č. 245/2006 Sb. zrušený Ústavným súdom. Ako na záver konštatujú B. Klein a M. Doleček, zrejme bude prijatá novela , ktorá vezme zrušenie predmetného špeciálneho právneho predpisu do úvahy.⁹² Vo vyššie vymedzených sporoch, je možné platne uzavrieť rozhodcovskú zmluvu, ktorej uzavretím sa stáva spor arbitrabilným.

5.2 Arbitrabilita a pracovné právo

Arbitrabilita ako vlastnosť sporu má dopad vo viacerých právnych odvetviach, kde k týmto sporom, resp. sporom arbitrabilnej povahy dochádza.

Oblasť pracovného práva je regulovaná najmä zákonom č. 262/2006 s výslovnými odkazmi na OZ. Pracovnoprávny spor ako taký nespadá ani do jednej kategórie sporov, pre ktoré je obmedzená arbitrabilita. Mnoho odporcov arbitrability pracovnoprávných sporov však vychádza z predpokladu, že napríklad takýto spor týkajúci sa (ne)platnosti výpovede nemôže byť arbitrabilný, keďže sa svojou povahou blíži statusovej veci.

L. Lisse vyjadruje pochybnosť nad podobnou argumentáciou, keďže spor na neplatnosť akéhokoľvek úkonu je majetkovým sporom „tak či tak“, za predpokladu, že účel právneho úkonu, o ktorého (ne)platnosť ide, je hospodárskej povahy. Podstatou je, že je to práve právny úkon, ktorý zakladá alebo odníma nárok na peňažité plnenie a preto otázka jeho platnosti, za majetkový nie je možné označiť len spor o peňažité plnenie ako také, ale i spor o (ne)platnosť právneho úkonu, ktorý zakladá alebo odníma nárok na peňažité plnenie.

⁹¹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s.28

⁹² KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha:Linde Praha, 2007, s. 12

Napríklad francúzska právna úprava sa k arbitrabilite pracovnoprávných sporov stavia jednoznačne, kedy je obmedzené uzatváranie rozhodcovských zmlúv iba na zmluvy o existujúcom spore.⁹³

Inou je otázka zmlúv, blížiacich sa k pracovnoprávnym vzťahom, napríklad o výkon funkcie štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu alebo iné typy manažérskych zmlúv či zmlúv mandátnych. V tomto prípade by malo ísť o arbitrabilné spory bez akýchkoľvek pochybností.⁹⁴

Zástancovia arbitrability vidia v §14 odst. 2, ktorý umožňuje zamestnancovi domáhať sa svojich práv vyplývajúcich z pracovnoprávných vzťahov všetkými zákonnými prostriedkami, ďalší z argumentov na podporu riešenia vzťahov medzi zamestnávateľom a zamestnancami cestou rozhodcovského konania.⁹⁵

Na záver sa dá konštatovať, že arbitrabilita pracovnoprávných sporov je nedoriešenou otázkou, ku ktorej sa bude musieť postaviť a autoritatívne zodpovedať až súdna judikatúra.⁹⁶

5.3 Arbitrabilita a právo spotrebiteľské

Spotrebiteľská zmluva je zmluva je v zmysle § 52 odst. 1 OZ zmluva kúpna, o dielo ,resp. inú zmluvu ak sú zmluvnými stranami na strane jednej spotrebiteľ a na strane druhej dodávateľ.

Spotrebiteľ je v občianskom práve fyzická i právnická osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení zmluvy nejedná v rámci svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti. Dodávateľom je osoba, ktorá pri uzatváraní a plnení zmluvy jedná v rámci svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti.

Smernice Európskej únie⁹⁷ presadzujú ochranu spotrebiteľa. Zakazujú neprimerané či nemravné zmluvné zjednanie medzi dodávateľom a spotrebiteľom či nekalé alebo nemravné zjednanie dodávateľa vo vzťahu k spotrebiteľovi. Dopad smernice sa v Českom kontexte odráža v § 52 - §65 OZ.⁹⁸ Sú to práve tieto zvláštne ochranné opatrenia, ktoré môžu byť za určitých okolností v rozhodcovskom konaní

⁹³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.127

⁹⁴ LISSE, Luděk. Arbitrabilita v pracovněprávních sporech. *Obchodní právo*, č. 3/2008, s. 2- 16

⁹⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.122

⁹⁶ LISSE, Luděk. Arbitrabilita v pracovněprávních sporech. *Obchodní právo*, č.3/2008, s. 2- 16

⁹⁷ *Smernica 93/13 EHS, 2005/29/ES*

⁹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník*. 1.svazek. Praha:Linde Praham a.s., 2009, s. 318-322

popreté, z čoho vzniká „vratká pôda“ práve pre spotrebiteľa. Určitými okolnosťami sa rozumie rozhodovanie mimo hmotného práva ČR napríklad podľa zásad spravodlivosti, ktoré je umožnené v § 25 odst. 3 ZRŘ a ktoré môže obsahovať rozhodcovská zmluva, ku ktorej sa spotrebiteľ zaviazal. Tým môže dochádzať k nerovnovážnemu postaveniu medzi dodávateľom a spotrebiteľom a v podstate popieraníu a vymazaniu účinku smerníc a krokov vedúcich k ochrane spotrebiteľa.⁹⁹ Tento problém by mohol byť vyriešený buď zúžením prípustnosti takého sporu k riešeniu rozhodcovskou cestou, alebo obmedziť možnosť vzniku rozhodcovskej doložky až po vzniku sporu.¹⁰⁰ Ako príklad je možné uviesť právnu úpravu Slovenskej republiky, kde medzi neprijateľné podmienky upravené v spotrebiteľskej zmluve Občiansky zákonník v § 53 odst. 4 pís. r) radí i rozhodcovskú doložku, ktorá od spotrebiteľa vyžaduje, aby spory s dodávateľom riešil výlučne v rozhodcovskom konaní.

V českej právne úprave môžeme v súčasnosti pozorovať podobné smerovanie ochrany spotrebiteľa, napríklad vo vypracovanom návrhu novely zákona č. 216/1994 Sb, ZRŘ zo dňa 17.4.2009, ktorý stanovuje, že ZRŘ nie je možné použiť k riešeniu sporov vzniknutých zo zmlúv o spotrebiteľskom úvere a zo zmlúv o úvere zo stavebného sporenia podľa zvláštnych zákonov. Dôvodová správa k návrhu tejto novely uvádza „že najmä rozhodcovské doložky sú masívne zneužívané podnikateľmi poskytujúcimi spotrebiteľský úver ale i stavebnými sporiteľňami. Žiadateľom o úver je vo vopred pripravenom formulári zmlúv predkladaný i súhlas s riešením sporu prostredníctvom podnikateľom či stavebnou sporiteľňou nominovaným rozhodcom. V mnohých prípadoch sú vydávané rozhodnutia rozhodcov, ktoré sú pre spotrebiteľa krajne nevýhodné a v príkrom rozpore s judikatúrou súdov. Preto sa do doby, než dôjde k zavedeniu iného, mimosúdneho systému riešenia predmetných sporov, navrhuje, aby o týchto sporoch rozhodovali sudy.“¹⁰¹

⁹⁹ HAVLÍČEK, Jan. *Ochrana spotřebitele v rozhodčím řízení* [online]. Právník.cz, 12.12.2008. dostupné na <<http://www.pravnik.cz/a/300/ochrana-spotrebitele-v-rozhodcim-řízení.html>>

¹⁰⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.89

¹⁰¹ *Návrh novely z. o podmínkách zjednávání spotřebitelského úveru ze dňa 17.4.2009*, dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0>>

6 Rozhodcovská zmluva

Druhá zložka arbitrability sporu teda arbitrability nazvanej v tejto práci sensu lata je rozhodcovská zmluva, ktorá je vyjadrením úmyslu, vôle strán riešiť spor konaním, ktoré v plnej miere alternuje konaniu pred štátnymi súdmi. Zároveň sa jedná aj o vyjadrenie subjektívnej arbitrability, kedy subjekty v zmluve deklarujú, čo medzi nimi bude či nebude arbitrabilné.

Vôľa strán je vyjadrená rozhodcovskou zmluvou, ktorou dochádza k delegácii právomoci zo štátnych súdov na súkromný orgán. Rozhodcovská zmluva a s ňou spojená delegácia právomoci je možná iba za splnenia dvoch predpokladov. K jednaniu vo veci a rozhodnutiu sporu musí byť príslušný výlučne súd a to priamo. To znamená, že pri sporoch, kde je príslušným prejednať a rozhodnúť iný orgán ako súd, prípadne súd rozhoduje ako vyššia inštancia nedochádza k preneseniu právomoci rozhodcovskou zmluvou.

Právomoc vzniká resp. je delegovaná rozhodcom iba v arbitrabilnom spore, teda ak má spor vlastnosti predpokladané v §2 odst. 1 resp. odst. 4.¹⁰² Táto delegácia teda prenesenie sa prejaví aj v prípade platne uzavretej rozhodcovskej zmluvy a zároveň podanej žaloby jednej zo strán k súdu. Druhej strane - žalovanému poskytuje OSŘ v § 106 možnosť trvať na rozhodcovskej zmluve a z nej vyplývajúcich účinkov na spor. Cestou námietky najneskôr pri prvom úkone vo veci žalovaný stvrdí svoju vôľu, že vec má byť podľa rozhodcovskej zmluvy prejednaná pred rozhodcami. Súd, nemajúci právomoc prejednať a rozhodnúť, konanie zastaví. Toto neplatí v prípade, ak účastníci prehlásia, že na rozhodcovskej zmluve netrvajú.

6.1 Definície rozhodcovskej zmluvy, jej forma

Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej arbitráži v článku 7 definuje rozhodcovskú zmluvu ako „dohodu strán, že všetky ale určité spory, ktoré medzi stranami vznikli alebo môžu vzniknúť z určitého právneho vzťahu, či už zmluvného alebo mimozmluvného, budú riešené v rozhodcovskom konaní“.

Rozhodcovská zmluva je esenciálnym článkom rozhodcovského konania, ktorý za podmienok bližšie určených zákonom umožňuje účastníkom súkromne

¹⁰² BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 33

právných vzťahov delegovať na základe vzájomného zhodného prejavu rozhodovanie sporov medzi nimi vzniknutých.¹⁰³

Procesnou optikou nahliada na definíciu rozhodcovskej zmluvy N.Rozehnalová kedy ju definuje ako „zjednanie strán zmluvy, ktoré presúva právomoc k rozhodnutiu existujúceho alebo v budúcnosti vzniknutejšieho sporu na rozhodcov, alebo stály rozhodcovský súd“.¹⁰⁴ Podobne na vec hľadajú i J. Mothejzík a V. Steiner, keď tvrdí, že ide o „zmluvu svojou povahou procesnú, keďže jej predmetom je prenesenie jurisdikcie zo štátnych súdov na súdy neštátne“.¹⁰⁵ K.Růžička hovorí o „zjednaní strán (nemusí ísť vždy o sporné strany) o tom, že prípadné spory, ktoré podľa príslušného zákona môžu byť predmetom rozhodcovského konania, majú byť rozhodované jedným alebo niekoľkými rozhodcami, resp. stálou rozhodcovskou inštitúciou“.¹⁰⁶

Rozhodcovská zmluva musí byť vo všeobecnosti uzavretá písomne prípadne telegraficky, dlhopisom, alebo elektronickými prostriedkami, ktoré umožňujú zachytenie ich obsahu a určenie osôb, ktoré ju zjednali, inak je neplatná.

B. Klein poukazuje na posun vo formulácii formálnych náležitostí oproti zák.č. 98/1963 Sb, kedy je nedostatok formy priamo zákonom sankcionovaný ako neplatný (starší zákon tento dodatok neobsahoval). Ďalej autor poukazuje na obmedzenie či sprísnenie možnosti konkludentného uzatvorenia rozhodcovskej doložky, keďže namiesto starej formulácie „o prijatie iným spôsobom“ obsahuje nový zákon formuláciu „o prijatie spôsobom, z ktorého je možné usudzovať na súhlas“. Predošlé znenie bolo pomocnou „barličkou“, ktorá umožňovala udržať platnosť rozhodcovskej doložky, i keď každému bolo jasné, že takéhoto uzatvorenia doložky sa možno dovolávať len nádeji na výkon rozhodcovského rozhodnutia v tuzemsku“, uzatvára autor¹⁰⁷. Ako príklad takejto podpornej barličky a všeobecne sprísnenia

¹⁰³ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 17

¹⁰⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 99

¹⁰⁵ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 20

¹⁰⁶ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 24

¹⁰⁷ KLEIN, Bohuslav. *Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice*. *Právní rozhledy*, 1995, roč.3, 7, s. 265-304

konkludentného uzatvárania zmlúv je možné uviesť z judikatúry rozhodcovských súdov rozhodnutie Rsp 121/92.¹⁰⁸

Písomná forma je vyžadovaná i podľa čl. II Newyorského dohovoru tak i podľa čl. II Európskeho dohovoru. Ani tieto medzinárodné zmluvy, rovnako ako § 3 ZRŘ nepokladajú prejavy vôle strán byť viazaný rozhodcovskou zmluvou na viacerých listinách, teda nie na jednej listine, za skutočnosť, ktorá činí úkon neplatným.

K uzatváraniu zmlúv elektronickými prostriedkami treba dodať, že nie je nutné dodatočne pripojiť elektronický podpis, čo je konštatované i v rozhodnutí Rsp. 16/2004, kde rozhodcovia pokrokovito posúdili výmenu e-mailových správ bez dodatočného elektronického podpisu za platne uzavretú rozhodcovskú zmluvu. Ďalej je možné zrovnávať požiadavku elektronického podpisu s požiadavkou overeného podpisu pri úkonoch podľa iných právnych predpisov. I v tomto prípade platí, že § 3 žiadne zvláštne požiadavky na identifikáciu osôb nevyžaduje.¹⁰⁹

6.2 Povaha rozhodcovskej zmluvy a teoretické východiská

Skúmanie povahy rozhodcovskej zmluvy ako v teórii tak i praxi nás vedie k zisteniu, že v rozhodcovskej zmluve sa v zložitej konfigurácii stýkajú a prelínajú dva fenomény, prináležiace na jednej strane do oblasti práva hmotného a na strane druhej do oblasti práva procesného.¹¹⁰ Toto vyššie citované „prelínanie sa fenoménov“ či „zvláštna povaha rozhodcovskej zmluvy“ je spôsobená dvoma základnými piliermi, ktoré tvoria rozhodcovskú zmluvu a ktorá tieto piliere unikátnym spôsobom premostňuje.

Prvý pilierom je hmotne právna vôľa strán zmluvy podriaďiť spor rozhodcovskému súdnictvu. Tým druhým je procesne právny presun alebo delegácia právomocí rozhodovať takýto spor z obecného súdnictva na súdnictvo rozhodcovské.¹¹¹ Práve tieto „pilieri“ alebo „výstavbové prvky“ ako ich N. Rozehnalová nazýva, stoja na jednej strane za rozporným hodnotením povahy

¹⁰⁸ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 65

¹⁰⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 51, 52

¹¹⁰ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 20

¹¹¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 104

rozhodcovskej zmluve, na strane druhej spôsobujú rozpor i v hodnotení rozhodcovského konania ako celku.¹¹²

Rozmanitosť týchto názorov na povahu rozhodcovskej zmluve i v hodnotení rozhodcovského konania vyústila najmä počas 20.storočia do sformulovania 3 základných teoretických východísk či teórií.

- Zmluvná teória stojí výlučne na zmluve, ktorá je základom právomoci rozhodcov. Časť tejto teórie vychádza z toho, že rozhodca vystupuje ako kvázi zástupca strán zisťujúci obsah dohody medzi stranami. Tu však A. Bělohlávek poznamenáva, že stotožniť sa s touto teóriou a akceptovať rozhodcu ako quasi zástupcu strán, ten stráca štatút osoby nezaujatej a tým je v zmysle §8 a násl. ZRŘ vylúčený.¹¹³

„Táto teória akcentuje vôľu strán, čo vyústilo k hmotne právnemu posudzovaniu rozhodcovskej zmluve. V podstate v nej jej priaznivci vidia narovnanie sui generis. Rozhodcovská zmluva je mimoprocesná, teda je výsledkom tzv. predprocesného procesu¹¹⁴ a úprava spadá do regulácie občianskoprávných noriem. V českej odbornej literatúre je jej zástancom najmä P. Raban.“¹¹⁵

- Jurisdikčná teória hovorí o rozhodcovskom konaní ako o konaní spornom, s rozhodcami, ktorí na základe štátom delegovanej právomoci (nie dohodou strán) riešia spor cestou nachádzania práva. Aj táto teória má slabšie miesto, ktoré spočíva v zmluve ktorou sa strany dobrovoľne vzdávajú svojho práva v zmysle čl. 36 odst. 1 LPS.¹¹⁶ Teda k dochádza k tzv. zmluvnej derogácii jurisdikcie.¹¹⁷

Ďalší problém vysvitne hneď vzápätí, keď si uvedomíme, že procesné normy pravidelne regulujú iba určité prvky zmluve ako napríklad prípustnosť sporu

¹¹² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 104

¹¹³ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí, *Právní rozhledy*, 2004, 7, ročník , s. 257

¹¹⁴ WIECZOREK, Bernhardt. *Zivilprozessordnung und Nebengesetze*. B I. Berlin: de Gruyter, 1958, k § 158

¹¹⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 105

¹¹⁶ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 16

¹¹⁷ KOUKAL, Pavel . Rozhodčí smlouva a pravomoc soudů. *Právní rádce*, 2001, 9, s. 17

k riešeniu v rozhodcovskom konaní. Sama o sebe však už napríklad nerieši náležitosti a prejav vôle.¹¹⁸

K jurisdikčnej teórii inklinuje z českej odbornej verejnosti A. Bělohlávek, ako však sám tvrdí toto priklonenie je s „výhradou, že dochádza k delegácii štátnej moci, čo má špecifický výraz najmä v sporoch s medzinárodným prvkom“.¹¹⁹

- Tzv. Zmiešaná teória vychádza z jurisdikcie rozhodcov založenej na zmluve, zároveň však uznáva rozhodcom autonómiu ako subjektom povereným nachádzať právo.¹²⁰ N. Rozehnalová používa pri výklade tejto teórie, ktorej je i zástankyňou, termín procesná zmluva. Jedná sa teda o inštitút so zmluvným základom, ktorý sa pohybuje v prostredí procesného práva. Argument svedčiaci o tejto teórii vidí i v pozitívnom práve, kedy ZRŘ v §36 stanovuje jednostrannú kolíziu normu pre prípustnosť rozhodcovskej zmluvy a zároveň zákon umožňuje v prípade ostatných náležitostí postupovať podľa iného právneho poriadku.¹²¹

A. Bělohlávek hovorí ešte o v poradí štvrtej teórii tzv. autonómnej, ktorá „odmieta teórie predchádzajúce a snaží sa pochopiť rozhodcovské konanie ako celok, a to ako konanie *sui generis*“.¹²²

6.3 Rozhodcovská zmluva vznik, platnosť.

Zmluva všeobecne je dvoj alebo viacstranný právny úkon, ktorý „spočíva na vzájomných a obsahovo zhodných prejavoch vôle, smerujúcich k vzniku, zmene či zániku práv a povinností, ktoré právne predpisy s takým prejavom vôle spájajú.“¹²³

Ako na ostatné právne úkony, i na rozhodcovskú zmluvu sa vzťahujú ustanovenia o právnych úkonoch teda môže byť učená jednaním alebo opomenutím, výslovne či iným, pochybnosť nevzbudzujúcim spôsobom. Prejav vôle musí byť podľa § 37 OZ učený slobodne, vážne, určite, zrozumiteľne. Vôľa musí byť ďalej prostá omylu. Ak pri prejave vôle absentuje jedna z týchto vlastností,

¹¹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 106-107

¹¹⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s.19

¹²⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s.18

¹²¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 107

¹²² BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s.19

¹²³ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: ASPI, a.s., 2005, s.137

právny úkon je neplatným.¹²⁴ Pri tomto bode je nutné poznamenať, že práve vyššie zmienené vlastnosti právnych úkonov sú rozhodujúcim faktorom pri posudzovaní platnosti rozhodcovskej zmluvy. Tú posudzujú rozhodcovia z úradnej povinnosti, práve podľa vyššie zmienenej obecnej právnej úpravy, predovšetkým úpravy právnych úkonov.¹²⁵

Ďalším predpokladom platnosti (účinnosti) je vymedzený zákonom spolu s jej vecným dosahom. Zákon tu obmedzuje platnosť (účinnosť) iba na nároky vyplývajúce z arbitrabilných sporov, teda sporov, ktoré majú vlastnosti zákonom priamo požadované v § 2 odstavci 1-2.¹²⁶

Dôležitou náležitosťou je spôsobilosť strán uzavrieť zmluvu. Je to takzvaný formálny predpoklad platnosti rozhodcovskej zmluvy. ZRŘ výslovne nevymedzuje okruh osôb spôsobilých zmluvu uzavrieť. Analogicky ju teda môže uzavrieť každý, kto je spôsobilý byť účastníkom konania pred súdom v zmysle ustanovenia §19 OSŘ¹²⁷, keďže rozhodcovská zmluva je zmluvou o budúcom spore a o delegácii právomoci spor prejednať a rozhodnúť. V minulosti nebolo podľa právnych poriadkov mnohých štátov prípustné, aby rozhodcovské zmluvy uzatvárali „právnické osoby verejného práva“, teda ktoré boli k obchodnej činnosti určené priamo štátnymi orgánmi. Účinnosťou Európskeho dohovoru (Ženeva 1964) boli takéto obmedzenia prelomené, keď bolo stanovené, že i takéto osoby môžu uzatvárať platnú rozhodcovskú zmluvu.¹²⁸

Stranou rozhodcovskej zmluvy môže byť i štát. Tu je nutné poznamenať, že v tejto otázke je badateľný veľký posun oproti minulosti, kedy z absolútnej imunity štátu, teda z absolútnej nemožnosti žalovať štát pred súdom či iným tribunálom sa ustúpilo na tzv. imunitu funkčnú.¹²⁹ Táto imunita delí vzťahy, do ktorých štát vstupuje na mocenské, teda verejnoprávne a civilnoprávne. Práve v tých druhých spomenutých je štát „spôsobilý uzatvárať rozhodcovskú zmluvu, keďže „štát je

¹²⁴ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 151-155

¹²⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 35

¹²⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 21

¹²⁷ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 22

¹²⁸ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 23

¹²⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 133

v civilnoprávných vzťahoch v postavení subjektu rovnocenného ďalším účastníkom predmetných vzťahov a závisí len na voľnom jednaní, či rozhodcovskú zmluvu uzavrie alebo nie.¹³⁰

6.4 Účinky, zánik rozhodcovskej zmluvy

Je nutné si uvedomiť, že ako každá, platne uzavretá zmluva, tak i rozhodcovská naberá uzatvorením predpokladané účinky. Uzatvorenie rozhodcovskej zmluvy si netreba pliesť so začiatkom rozhodcovského konania a teda že k slovu sa dostáva napríklad prekážka veci zahájenej, litispendencia.

Rozhodcovské konanie sa zahajuje až napadnutím žaloby na stály rozhodcovský súd alebo pred rozhodcu. Uzavretie rozhodcovskej zmluvy tiež nemá vplyv na beh premlčacej alebo prekluzívnej lehoty.¹³¹ Pri uzatváraní si treba uvedomiť, že pozorne vytvorená rozhodcovská zmluva môže poskytnúť stranám relatívne efektívny mechanizmus vyriešenia sporu „ušitý“ na mieru ich potrebám. Naopak zle vytvorená a neskôr uzavretá zmluva spôsobuje nefunkčné alebo neželateľné procesy a rozhodcovský rozsudok z nej plynúci môže byť nevykonateľný.¹³²

S rozhodcovskou zmluvou sú spojené pozitívne a negatívne účinky, ktoré sa navzájom podmieňujú a dopĺňajú. Platná rozhodcovská zmluva zaväzuje strany v prípade vzniku sporu, ktorý strany nevyriešia zmierne predložiť spor pred súd rozhodcovský, resp. rozhodcu(rozhodcov) v súlade so zásadou *pacta sunt servanda*.¹³³ Na strane rozhodcovského súdu je rozhodcovskou zmluvou založená právomoc spor prejednať a rozhodnúť. Na tento účinok nadväzuje § 15 ZRŘ, pretože sú to práve rozhodcovia, ktorí sú oprávnení skúmať svoju právomoc.

Rozhodcovská zmluva ďalej deroguje jurisdikciu štátnych súdov, čo znamená že v prípade podanie žaloby jednou stranou, má druhá strana právo vzniesť námietku, ktorá sa týka existencie platnej rozhodcovskej doložky. V českom práve je právo vzniesť túto námietku a podmienky jej vznesenia vymedzené v §106 OSŘ.¹³⁴ Derogácia nemusí nastať ak strany prehlásia, že na rozhodcovskej zmluve netrvajú.

¹³⁰ BĚLOHLÁVEK, Alexander. Návrh novely zákona o rozhodcovskom konaní. *Právní rozhledy*, 2005, č.22/2005

¹³¹ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 19

¹³² BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 5

¹³³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.156

¹³⁴ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s.19

Posledným z účinkov platne uzavretej rozhodcovskej zmluvy je, že ak napadne žaloba na štátny súd, ten musí za určitých podmienok zastaviť konanie. Tu sa silno prejavuje unifikačná úloha Newyorského dohovoru, ktorý sa výraznou mierou zasadil o ustanovenie povinnosti štátnych súdov zastaviť na námietku strany konanie. Novšia literatúra hovorí o vykonateľnej rozhodcovskej zmluve, v zmysle, že táto zmluva je schopná zastaviť súdne konanie.¹³⁵

Rozhodcovská zmluva, teda synalagmatický vzťah stráca účinnosť, ak sa na tom strany dohodli. Samotná dohoda je uzavretá písomne, teda i k zrušeniu musí dôjsť v tej istej forme. Rovnako zaniká ak bol vo veci, v spore vyneseny rozhodcovský rozsudok, ak bol vo veciach na ktorý sa vzťahuje uzavretý zmier to platí ak boli vznesené všetky nároky. Zánik spôsobuje i uplynutie lehoty, na ktorú bola stranami určená platnosť zmluvy. Rozhodcovská zmluva zaniká i tým, že rozhodcovský nález vydaný na základe zmluvy bol zrušený súdom podľa § 31 pís. a) b).¹³⁶

6.5 Ďalšie zásadné otázky spojené s rozhodcovskou zmluvou

Rozhodcovská zmluva je záväzná pre strany tejto zmluvy, ak zákon nestanoví inak. Stanovisko, že rozhodcovská zmluva môže zaviazať i stranu, ktorá nebola jej signatárom podporil i Najvyšší súd v rozhodnutí spis. zn. 29 Odo 226/2006, kde konštatuje, že ak „určuje zmluva o prevode obchodného majetku na akcionára, že sa o prieskume primeranosti výšky vyrovnania bude rozhodovať v rozhodcovskom konaní, zaväzuje toto zjednanie i akcionára zrušovanej spoločnosti“. Podľa §2 odst. 5 ZRŘ je rozhodcovská zmluva záväzná taktiež pre právnych nástupcov strán, ak túto záväznosť samotná zmluva nevylúči.

Čo sa týka dosahu rozhodcovskej zmluvy, z praxe rozhodcovských súdov vznikla otázka, či sa rozhodcovská zmluva vzťahuje i na ručiteľa. Aj keď ručenie je tzv. akcesorickým vzťahom, bolo zaujaté jasné stanovisko deklarujúce, že už ide o právny pomer iný, medzi inými subjektmi, preto pôvodná rozhodcovská zmluva nemá na ručiteľa dosah.¹³⁷

„Dôležitou otázkou je, či sa rozhodcovská zmluva pokladá za zmluvu samostatnú, alebo je iba súčasťou zmluvy, ktorou sa spravuje právny vzťah, o ktorý

¹³⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s.157

¹³⁶ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 19

¹³⁷ KAMLACH, Milan. *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. Ostrava: Sagit, 1995, s. 16

sa jedná v prípade sporu. Keďže ide o konsenzus zmluvných strán smerujúci k celkom odlišným cieľom, a aj keď k nemu môže dôjsť naraz, rieši zákon túto otázku výslovne tak, že pokladá obe zmluvy za celkom samostatné a preto je nutné posudzovať oddelene otázku platnosti.¹³⁸ Ďalší dôvod samostatného posudzovania platnosti hlavnej zmluvy a rozhodcovskej zmluvy spočíva v ich povahe. A. Bělohlávek sa prikláňa k väčšinovému publikovanému názoru¹³⁹, teda že hlavná zmluva je zmluvou hmotne právnou a rozhodcovská zmluva je procesne právnou. Tieto a ďalšie argumenty podporujú tzv. doktrínu autonómie, známu v anglosaskom kontexte ako princíp separability¹⁴⁰.

Priamym dôsledkom uplatnenia doktríny autonómie je samostatná existencia zmlúv, kedy otázky platnosti či existencie hlavnej zmluvy sa nemusia dotýkať zmluvy rozhodcovskej.

Nepriamym dôsledkom tejto doktríny je tzv. competence-competence princíp¹⁴¹, v súlade s ktorým sú rozhodcovia oprávnení posudzovať otázku vlastnej právomoci prejednať a rozhodnúť spor.¹⁴² Rozhodcovské konanie v ČR je rovnako ovládané týmto princípom, ktoré je obsiahnuté v ZRŘ v § 15 odstavci 1.

Rozhodovacia prax rozhodcovských súdov sa tiež prikláňa a stavia svoje rozhodnutia na doktrínu autonómie, kde napríklad v rozhodnutí Rsp 106/61 je konštatované že „formálne podmienky pre platnosť rozhodcovskej zmluvy sú podľa československého práva prísnejšie než pre platnosť kúpnej zmluvy. Preto nie je možné z platnosti zmluvy kúpnej automaticky vyvodzovať platnosť rozhodcovskej doložky v nej obsiahnutej.“¹⁴³

Competence - competence princíp má zas oporu v rozhodovacej praxi priamo obecných súdov, kedy Krajský súd v Olomouci v rozsudku sp.zn. 22 Cm 18/2001-90

¹³⁸ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 26

¹³⁹ SCHWEBEL, S., M. *International Arbitrations : Three Salient Problems*. Cambridge: Grotius, 1993, kapitola I.

¹⁴⁰ BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International, 2001, s. 55n

¹⁴¹ BERGER, Klaus Peter : *Private Dispute resolution in international business*. Hague: Kluwer Law International, 2006, s. 390

¹⁴² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 108-109

¹⁴³ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 25

uvádza, že „posúdenie právomoci rozhodcov k rozhodnutiu o veci...je oprávnením rozhodcov, ktorí o týchto otázkach v rozhodcovskom konaní rozhodnú.“¹⁴⁴

6.6 Typy rozhodcovských zmlúv

Zákon o rozhodčím řízení v § 2 odstavci 3 rozlišuje dva základné typy rozhodcovských zmlúv- zmluvu o rozhodcovi a rozhodcovskú doložku.

- Zmluva o rozhodcovi sa uzatvára už v dobe, keď spor medzi stranami existuje. Z jej názvu je možné dovodiť ďalší znak- meno rozhodcu či rozhodcovskej inštitúcie, ktorá bude vzniknutý spor riešiť. Meno konkrétneho rozhodcu je možné nahradiť postupom, akým bude táto osoba určená, prípadne postačí odkaz na poriadok rozhodcovskej inštitúcie, kde je tento proces určenia upravený.¹⁴⁵ K zmluve o rozhodcovi je nutné doplniť, že ak vznikne medzi stranami spor a nepodarí sa ho vyriešiť vzájomným jednaním, málokedy dôjde k uzavretiu zmluvy o rozhodcovi. A to z dôvodu, že by rozhodcovské konanie napríklad pre dlžníka nebolo výhodné najmä kvôli rýchlosti a vykonateľnosti ,keďže dlžníkovi viac vyhovuje a radšej si počká na „pomalšie“ a procesne zdĺhavejšie konanie pred obecnými súdmi.¹⁴⁶
- Rozhodcovská doložka je dohodou strán o riešení budúcich sporov z určitého právneho vzťahu (založeného npr. konkrétnou kúpnu zmluvou). Strany rátajú už dopredu s možnosťou, že spor vyvstane a vopred prejavujú vôľu riešiť ho s vylúčením právomoci súdu pred rozhodcami, ktorých si zvolia, až k sporu dôjde.¹⁴⁷ „Ak nie je v rozhodcovskej doložke výslovne stanovené inak, vzťahuje sa na všetky spory vyplývajúce zo špecifikovaného, určitého právneho vzťahu.“¹⁴⁸ Jedná sa o poistku strán do budúcnosti, vďaka ktorej je stranám známe už pred realizáciou povinností

¹⁴⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 125

¹⁴⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 102

¹⁴⁶ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 24

¹⁴⁷ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s. 15

¹⁴⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 36

z konkrétneho zmluvného vzťahu, kto by bol oprávnený prípadný spor prejednať a rozhodnúť.¹⁴⁹

ZRŘ v § 3 odstavci 2 čiastočne vyvažuje striktnú požiadavku písomnosti rozhodcovskej zmluvy vo všeobecnosti, kedy dáva možnosť stranám či strane, zahrnúť rozhodcovskú doložku do podmienok, ktorými sa riadi zmluva hlavná. Už z podstaty veci vyplýva, prečo tu zákon nehovorí vo všeobecnosti o rozhodcovskej zmluve, ale len rozhodcovskej doložke. Zmluva o rozhodcovi sa uzatvára už za existencie sporu, teda v čase, keď je zmluvný vzťah, zmluva a všetky s ňou súvisiace podmienky jasne definované a nie je dôvod pristupovať na nové či ďalšie zmluvné podmienky. To je tiež dôvod, prečo je „uzatváranie doložiek úplne prevažujúcim javom“¹⁵⁰

„Rozhodcovská doložka môže byť teda zjednaná i tak, že je obsiahnutá vo všeobecných obchodných podmienkach jednej zmluvnej strany, ktoré druhá strana prijme a tieto podmienky sa tým stanú súčasťou obchodného kontraktu. Súhlas druhej strany s rozhodcovskou doložkou môže byť zrejmý z toho, že podpíše zmluvu hlavnú, ktorej súčasťou sú všeobecné obchodné podmienky, bez toho, že by npr. vyškrtla text rozhodcovskej doložky, alebo dala iným spôsobom najavo, že ponuku rozhodcovskej doložky neakceptuje“.¹⁵¹ Takýto postup je umožnený a je vlastný väčšine právnych poriadkov sveta.

Výnimku, teda že rozhodcovská zmluva musí byť obsiahnutá v samostatnej listine, alebo musí byť samostatne podpísana stanovuje právny poriadok Nemecka. Druhou výnimkou je prax americkej justície, ktorá pripúšťa výkon zahraničných rozhodcovských rozhodnutí iba v prípade, ak bola právomoc rozhodcov daná rozhodcovskou zmluvou obsiahnutou v hlavnej zmluve.¹⁵²

Často vznikajú spory v otázke umiestnenia dodacích či obchodných podmienok a podpisu, ktorý ak sa nachádza nad samotnými podmienkami, môže vyvolať spor. Tu pomôže vyššie použitá konštrukcia, kedy je rozhodcovská zmluva považovaná za zmluvu samostatnú aj keď je textovo spojená so zmluvou hlavnou.¹⁵³

¹⁴⁹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 23

¹⁵⁰ KLEIN, Bohuslav. Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. *Právní rozhledy*, 1995, roč.3, 7, s. 265-304

¹⁵¹ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s.16

¹⁵² BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 34

¹⁵³ FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s.17

Rozhodcovská doložka je platná aj v prípade, keď dochádza k tzv. submisii, teda k prijatí zmluvy druhou stranou iným spôsobom, najčastejšie priamo plnením zmluvy. Chovanie strán vychádza zo zmluvy, ktorá však nebola priamo akceptovaná, bola prijatá mlčky, teda je formálne platná. Iné stanovisko by podľa J. Mothejzíkovej a V. Steinera bolo jednaním v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku.¹⁵⁴

Rozhodcovskú doložku je možné uzavrieť za účelom nahradenia určitého konkrétneho obsahu zmluvy výrokom rozhodcov, musí však ísť o vzťah majetkovej povahy. Typické to je pre zjednania v zmluvách o zmluve budúcej, aj keď v týchto prípadoch.

- Květoslav Růžička zvlášť rozlišuje okrem zmluvy o rozhodcovi a rozhodcovskej doložky i tretí typ, resp. podtyp rozhodcovskej zmluvy a to tzv. „neobmedzený kompromis“. Neobmedzený kompromis je dohoda strán, že všetky spory (zo všetkých kupných zmlúv), ktoré by medzi nimi v budúcnosti vznikli z vymedzeného okruhu právnych vzťahov, budú prejednané a rozhodnuté v rozhodcovskom konaní. Na rozdiel od neobmedzeného kompromisu sa rozhodcovská doložka dotýka len budúcich sporov, ktoré vzniknú medzi stranami z konkrétneho právneho vzťahu (z kúpnej zmluvy).¹⁵⁵

J. Mothejzíková a V. Steiner¹⁵⁶ spolu s N. Rozehnalovou tiež potvrdzujú existenciu neobmedzeného kompromisu v pojmosloví. N. Rozehnalová ešte k neobmedzenému kompromisu dodáva, že z povahy veci by neobmedzený kompromis mal existovať skôr ako samostatný dokument než doložka v zmluve.¹⁵⁷ Zákon ako i ďalší autori¹⁵⁸ však spory, ktoré by v budúcnosti vznikli z vymedzeného okruhu právnych vzťahov zvlášť nerozlišujú a nepomenovávajú, ostávajú pri súhrnom názve rozhodcovská doložka.

¹⁵⁴ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 26

¹⁵⁵ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 24

¹⁵⁶ MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck, 1996, s. 24

¹⁵⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 103

¹⁵⁸ BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář.

Praha: C.H.Beck, 2004, s. 35-36,

FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995, s.15

7 Medzinárodné rozhodcovské konanie

7.1 Spor s medzinárodným prvkom

Vzorový zákon UNCITRAL o medzinárodnej obchodnej arbitráži stanovuje pre svoju aplikáciu znaky okolností, kedy je konanie považované za medzinárodné. Takým znakom môže byť rôzne sídlo (bydlisko) strán, prípadne miesto konania rozhodcovského konania je dané mimo štát spoločného sídla (bydliska) strán, prípadne predmet sporu najužšie súvisí s iným štátom.

Spornou je situácia, kedy si strany samé vytvoria medzinárodný prvok tým, že zaviazu rozhodcovský súd zasadať v zahraničí, pritom však v samotnom spore takýto prvok neexistuje ani v časti procesnej ani súkromnoprávnej. Táto situácia je zaujímavá pre ten štát, do ktorého bolo riešenie sporu „prenesené“, pretože len ten môže uplatniť kontrolné či pomocné funkcie svojich orgánov. Tieto orgány, teda súdy môžu odoprieť realizáciu pomocných funkcií rovnako ako zrušiť rozhodcovský rozsudok pre chýbajúci objektívny vzťah k územia štátu. Vznik takejto spornej situácie je možný len z pohľadu zmluvnej doktríny, keďže jurisdikčná či zmiešaná odmietajú vytvorenie medzinárodného prvku, ten musí byť daný objektívnymi okolnosťami.¹⁵⁹

Na záver by som chcel podotknúť, že vzorový zákon UNCITRAL bol vypracovaný s cieľom slúžiť ako model pre vytvorenie a prijatie vlastných zákonov jednotlivých štátov. I napriek zamýšľanému zjednocovaniu je tento dokument iba predlohou a záleží len na vôli zákonodarcov, akým spôsobom túto predlohu použijú, či ho do svojho právneho systému transponujú celý, alebo sa nechajú inšpirovať len jednotlivými ustanoveniami.¹⁶⁰

7.2 Definícia medzinárodnej obchodnej arbitráže

V medzinárodnom obchodnom styku sú, podobne ako pri spore s prívlastkom vnútroštátny, dve možnosti konečného a záväzného vyriešenia sporu - súdne alebo rozhodcovské konanie.

Pri súdnom riešení sporu z medzinárodného obchodu má každá zo strán tendenciu „ťahat“ prípadne konanie pred súdy svojho štátu, keďže postaviť sa pred

¹⁵⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 46-47

¹⁶⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 35-38

svoj domovský súd je značnou výhodou, ktorá okrem iného spočíva v znalosti miestnych pomerov, jazyka, platného práva a procesnej prax.¹⁶¹

Ak však aj strana stojaca pred domovským súdom v súdnom konaní uspeje, stále nie je isté či úspech domovského súdu bude vo svojich dôsledkoch znamenať, že súdne rozhodnutie bude zahraničnou stranou splnené. Riešenie sporu z medzinárodného obchodného styku má viacero ďalších „neistôt“ ako napríklad zdĺhavosť riešenia sporov pred súdmi, nákladné paralelné konania či spor o voľbu rozhodného práva.¹⁶² Preto je v medzinárodných sporoch viac ako vítaná možnosť riešiť spory v rozhodcovskom konaní, ktoré je označované v medzinárodnom kontexte ako medzinárodná obchodná arbitráž.¹⁶³

Medzinárodná obchodná arbitráž je dobrovoľné podriadenie sa strán špeciálnemu druhu súkromnej litigácie, ktorá je akceptovaná, tolerovaná a sankcionovaná verejným medzinárodným právom a tiež väčšinou právnych poriadkov civilizovaných krajín. Svojou povahou medzinárodná arbitráž zaručuje, že spor bude rozhodnutý neutrálne rozhodcom, bez akéhokoľvek vzťahu k súdom alebo vládnym inštitúciám jednej či druhej spornej strany rovnako i bez kultúrnych tendencií.¹⁶⁴

Medzinárodná obchodná arbitráž stanovuje jednotný, exkluzívny teda pre daný spor vytvorený mechanizmus, ktorý rieši nezhody a tiež odstraňuje už vyššie spomenuté neistoty plynúce z povahy sporov v medzinárodnom obchode.¹⁶⁵ Môžeme hovoriť o privátnom systéme riešenia sporov, ktorý je charakterizovaný najmä neverejnosťou, fakultatívnosťou a alternatívnosťou k súdnemu konaniu. Napriek tomu, že sa jedná o konsenzuálny spôsob vyriešenia sporu, záväznosť a vynútiteľnosť takéhoto vyriešenia pre strany je daná komplexným rámcom národného a medzinárodného práva.¹⁶⁶

7.3 Rozhodné právo

Rozhodné právo je odpoveďou na otázku, ktoré právo je použiteľné pre rozhodcovskú zmluvu rovnako i ktorým právom sa riadi rozhodcovské konanie a tiež

¹⁶¹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 9

¹⁶² BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 3

¹⁶³ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 7-8

¹⁶⁴ BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 1

¹⁶⁵ BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 3

¹⁶⁶ CHOVANCOVÁ, Katarína. Medzinárodná obchodná arbitráž a trestné právo. *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, č. 2/2008, s. 132-140

na záver je to termín pojednávajúci o rozhodnom práve použiteľnom pre meritum prejednávaneho sporu.¹⁶⁷

7.3.1 Použiteľné právo pre rozhodcovskú zmluvu

Túto časť je možné rozdeliť na 3 zásadné vlastnosti týkajúce sa rozhodcovskej zmluvy či jej kontrahentov - prípustnosť rozhodcovskej zmluvy, jej formu a spôsobilosť strán zmluvu uzavrieť. rípustnosť rozhodcovskej zmluvy, jej účinky a forma sa podľa Európskeho dohovoru o medzinárodnej obchodnej arbitráži riadia právom, ktorému strany svoju rozhodcovskú zmluvu podrobili. Ak strany nevyslovili voľbu práva, riadi sa zmluva podľa lex fori, teda podľa práva štátu, kde má byť rozhodcovský rozsudok vydaný. Väčšina právnych úprav rovnako ako ZRŘ možnosť zvoliť si rozhodné právo pre posúdenie prípustnosti rozhodcovskej zmluvy neumožňuje.

Európsky dohovor ďalej v čl. VI./2 stanovuje, že spôsobilosť strán uzavrieť zmluvu sa posudzuje podľa práva platného pre strany, teda podľa ich osobného štatútu. Pri zahraničných právnických osobách sa hľadá na právo štátu, kde bola osoba založená.¹⁶⁸

7.3.2 Právo riadiace rozhodcovské konanie

Rozhodné právo, ktorým sa riadi rozhodcovské konanie sa v medzinárodnom kontexte riadi v prvom rade medzinárodnými zmluvami, ktorými je Česká republika viazaná, teda najmä Európskym dohovorom o medzinárodnej obchodnej arbitráži. Ak dohovor nestanoví inak, použije sa ZRŘ.¹⁶⁹

N. Rozehnalová hovorí o procesných dohodách, teda o ujednaniach o rozhodcovskom konaní, ktoré sú prejavom vlastného vyššieho stupňa dispozície účastníkov týkajúcich sa priebehu konania v rozhodcovskom konaní. Takéto procesné dohody sa týkajú nominácie rozhodcov, priebehu, miest konania a jazyka, v ktorom sa má prejednávať.¹⁷⁰ Tieto procesné ujednania však majú svoje limity, stanovené v kogentných ustanoveniach príslušných procesných predpisoch, v prípade Českej republiky v ZRŘ a ZMPS.

¹⁶⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí- otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, 12, s. 587-595

¹⁶⁸ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno:Doplněk, 2004 , s. 422

¹⁶⁹ PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí- otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, 12, s. 587-595

¹⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 211

ZMPS stanovuje obecnú zásadu, že české sudy postupujú v konaní podľa českých procesných predpisov, ZRŘ v tomto smere mlčí, práve preto je potrebné prihliadnuť k obcej zásade o postupe českých súdov.

V praxi vzťah procesného dohovoru a kogentných limitov vyzerá tak, že ZRŘ dovoľuje účastníkom, aby si stanovili zvláštne pravidlá pre určitý okruh okolností (určenie a vylúčenie rozhodcov § 7, stanovenie miesta kde sa bude rozhodcovské konanie konať § 17, i pre postup, akým má byť konanie vedené § 19). V ostatných otázkach platia kogentné ustanovenia o rozhodcovskom konaní, prípadne obecné zásady vyplývajúce zo ZMPS. M. Pauknerová v súvislosti s kogentnými limitmi v ZRŘ uvádza príklad v § 14, kedy si strany nemôžu zjednať úpravu týkajúcu sa okamihu zahájenia rozhodcovského konania inak, ďalej sa nemôžu dohodnúť, v akých prípadoch budú strany oprávnené navrhnúť zrušenie rozhodcovského rozsudku podľa § 31.¹⁷¹

7.3.3 Rozhodné právo v merite prejednávaneho sporu

Právo rozhodné predstavuje obligačný štatút tejto zmluvy, pre hlavnú zmluvu právom rozhodným. Môže byť určené stranami zmluvy, v prípade sporu rozhodcami. Môže dôjsť k uplatneniu kolíznych prístupov alebo priamej cesty. Prípustné je aplikovať právo štátu alebo uplatniť tzv. transnacionálny prístup.¹⁷²

- Teritoriálny prístup zdôrazňuje úlohu legis fori pre použitie noriem medzinárodného práva súkromného.¹⁷³ N. Rozehnalová tu konštatuje, že práve normy medzinárodného práva súkromného určujú rozhodné hmotné právo. „Táto doktrína bola prijatá v roku 1957, stále má mnoho priaznivcov, i keď sa zdá, že väčšina praktikov inklinuje k voľnejšiemu nakladaniu s určením rozhodného práva. Charakteristickým rysom tohto prístupu je dôsledné sledovanie noriem platných na území štátu, kde je o veci rozhodované. Aplikácia lex mercatoria či iných druhov zásad a medzinárodne

¹⁷¹ PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí- otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, 12, s. 587-595

¹⁷² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 221

¹⁷³ MYŠÁKOVÁ, Petra. Autonomie vůle v mezinárodní arbitráži. *Právní rádce*, č. 4/2008, 4, s. 41-47

uznávaných súborov princípov je možná len v rámci kogentných noriem rozhodného práva.¹⁷⁴

- Zmluvný prístup má svoj pôvod v teórii laissez- faire, aplikovanú sudcami vo viktoriánskom Anglicku, keď rešpektovali široké oprávnenia zmluvných strán vo vzťahu k ich zmluve. Tento princíp sa stal tzv. obecným princípom práva uznaným civilizovanými národmi. Strany si zvolia právo, ktoré im je bližšie, čo je podstatným upevnením právnej istoty a predvídateľnosti právnych vzťahov.¹⁷⁵

Často dochádza k aplikácii nie hmotného práva určitého štátu, ale k použitiu právnych pravidiel, ktoré sú vytvorené v rámci určitého spoločenstva - lex mercatoria, teda pravidiel vytvorených obchodníkmi.

Charakteristickým znakom tohto prístupu je vyšší stupeň autonómie vôle strán či rozhodcov a snaha o odpútanie sa od miesta rozhodcovského konania, ktoré je často krát v medzinárodnej obchodnej arbitráži náhodné.¹⁷⁶

Zmluvný prístup je odzrkadlený aj v § 25 ZRŘ, ktorý uvádza i možnosť rozhodnúť spor podľa zásad spravodlivosti, teda mimo akékoľvek hmotné právo určitého štátu, v prípade ak sa na tom strany dohodli.

Rovnako sa strany môžu výslovne odvolať napríklad na zásady medzinárodných obchodných zmlúv- tzv.UNIDROIT princípy, priestor pre aplikáciu dostáva už vyššie zmienená lex mercatoria, kedy sa naň odvoláva i čl. 9 Viedenského dohovoru o medzinárodnej kúpe.¹⁷⁷

7.4 Uznanie a výkon rozhodcovský rozsudkov¹⁷⁸

Uznanie a výkon rozhodcovských rozsudkov na území iného štátu je považované za jednu z predností rozhodcovského konania oproti rozsudkom vydaných štátnymi súdmi.¹⁷⁹ Uznanie rozhodcovského rozsudku vydaného na území cudzieho štátu znamená priznanie právnych účinkov, ktoré sú priznané i domácemu

¹⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 221-222

¹⁷⁵ MYŠÁKOVÁ, Petra. Autonómie vôle v medzinárodnej arbitráži. *Právní rádce*, 2008, 4, s. 41-47

¹⁷⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 223

¹⁷⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí- otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, 2003, 12, s. 587-595

¹⁷⁸ Rozhodcovský rozsudok je používaný ako slovenský ekvivalent k rozhodčímu řízení

¹⁷⁹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno:Doplňek, 2004, s. 429

rozhodcovskému rozsudku. To v praxi znamená, že konštatovanie v § 28 odst. 2 ZRŘ - riadne doručený rozhodcovský rozsudok má účinky plno mocného rozhodnutia, sa vzťahuje aj na rozhodcovský nález vydaný mimo Českú republiku.

K uznaniu môže dôjsť len v prípade, že sa jedná o cudzí rozhodcovský rozsudok. Za cudzí sa považuje ten rozsudok, ktorý je vydaný na území iného štátu, než v ktorom je žiadané o jeho uznanie a výkon, tiež sa za cudzí považuje rozsudok vydaný českými rozhodcami na území iného štátu, prípadne rozsudok vydaný Rozhodcovským súdom HK ČR a AK ČR pri ústnom jednaní a vydaní rozhodcovského rozsudku mimo územie Českej republiky.

Výkon rozhodcovského rozsudku je donútenie splniť príslušným orgánom povinného, ktorý dobrovoľne nesplnil povinnosti mu v rozsudku uložené.¹⁸⁰

7.4.1 Newyorský dohovor o uznaní a výkone rozhodcovských rozsudkov

Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozsudkov z roku 1958 bola zjednaná na konferencii OSN v New Yorku, za účasti 45 štátov vrátane Československej republiky.¹⁸¹ Česká republika v dobe prijatia učinila jednu z možných výhrad, ktorá stanovuje, že Newyorský dohovor sa použije iba na rozhodcovské rozsudky, vydané na území zmluvnej strany tohto Dohovoru.¹⁸² Cieľom tohto Dohovoru je „podporiť uznanie a výkon medzinárodných rozhodcovských zmlúv v obchode a unifikovať kritéria, ktorými sú rozhodcovské zmluvy plnené a rozhodcovské rozsudky sú vynútené v štáte, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru“¹⁸³ Na štát, ktoré nie je zmluvnou stranou sa použije New Yorkský dohovor v prípade, ak táto nezmluvná strana poskytuje recipročné zachádzanie.

Newyorský dohovor oproti Ženevskej konvencii z roku 1927 „presunul dôkazné bremeno pri platnosti či neplatnosti rozhodcovského rozsudku na stranu, ktorá odmieta výkon takéhoto rozhodnutia a požaduje jeho odopretie.“¹⁸⁴ Okrem iného Newyorský dohovor stanovuje základné podmienky, ktoré musí rozhodcovská zmluva spĺňať, aby rozhodcovský rozsudok, ktorý vzišiel z rozhodcovského konania, bola uznateľný v inom zmluvnom štáte. V čl. II odst. 3 je stanovená povinnosť súdom zmluvných strán, aby v prípade napadnutia žaloby vo veci, o ktorej strany uzavreli

¹⁸⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 39-40

¹⁸¹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997, s. 44

¹⁸² KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno:Doplněk, 2004, s. 433

¹⁸³ BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 21

¹⁸⁴ BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001, s. 21

rozhodcovskú zmluvu, odkázali strany na rozhodcovské konanie na žiadosť jednej z nich, iba že by rozhodcovská zmluva bola neplatná, neúčinná alebo nespôsobilá k použitiu.¹⁸⁵

Newyorský dohovor v čl. V stanovuje dôvody pre odmietnutie uznania a výkonu rozhodcovského rozsudku, ktoré môže vzniesť samotná strana, bez jej podnetu súd tieto okolnosti sám skúmať nemôže. Druhá časť tohto článku stanovuje dôvody, pre ktoré je možné odoprieť uznanie a výkon, ktoré však súd štátu, kde má k uznaniu a výkonu dôjsť skúma ex offa.¹⁸⁶

Bohuslav Klein poukazuje na situáciu, úzko súvisiacu s existenciou a účinkoch New Yorského dohovoru, kedy „české subjekty v snahe eliminovať riziká problematického rozhodovania českých riadnych súdov v otázkach rozhodcovského konania, zjednávajú právomoc napríklad u Rozhodcovského súdu pri HK ČR a AK ČR s tým, že konanie prebehne v inej krajine, ktorej judikatúra je arbitrážne priateľská. Rozhodcovský rozsudok vydaný v takomto konaní môže byť zrušený len na základe návrhu podaného v krajine, kde bol vydaný a z dôvodov či postupom v tejto krajine prípustným. Pri výkone takéhoto rozsudku v Českej republike s ním musia české súdy zachádzať ako s rozsudkom cudzím a teda rešpektovať podľa § 47 ZRŘ prednosť medzinárodnej zmluvy pred vnútroštátnou úpravou. Rozhodcovský rozsudok by sa teda väčšinou musel vykonávať pri rešpektovaní zásad a znenia Newyorského dohovoru.“¹⁸⁷

¹⁸⁵ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno:Doplněk, 2004, s. 433

¹⁸⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 327-328

¹⁸⁷ KLEIN, Bohuslav. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. *Právní fórum*, 2003, č.4/2003, s.128-133

Záver

V závere by som rád zhrnul poznatky, myšlienky a názory, ktoré postupným tvorením tejto práce vyplynuli na povrch.

Rozhodcovské konanie a jeho vývoj naprieč dejinami poukazuje na skutočnosť, že tento spôsob riešenia sporu, je starý rovnako ako ľudské spory samotné. V ľudskej spoločnosti môžeme badať súkromne riešenie sporov zvolenými jednotlivcami už v čase, keď o štáte a teda aj o štátnych súdoch nemôže byť ani reč. Každá doba má svojich hrdinov i porazených. Tak ako má i svoje zákony, záväzné, formulované pravidlá a normy chovania, ktoré sú jej zrkadlom. Môžeme vidieť, že napriek zmenám epoch, politických systémov, štátnych zriadení, vlád a garnitúr môžeme vidieť, že rozhodcovské konanie ostáva v určitej forme ostáva stále zachované, stále stojí čoby menší brat za súdnym nachádzaním a výkonom spravodlivosti pod štátnym patronátom.

Jednotlivé režimy využívajú arbitrabilitu sporu a narábajú s jej definíciou tak, aby prispôsobili rozhodcovské konanie svojim aktuálnym potrebám, ktoré vnímajú v lepšom prípade ako potreby spoločnosti.

Rozhodcovské konanie je alternatívou ku konaniu súdnemu, i tak však nespadá z viacerých dôvodov do techník ADR. Za ADR technikami stojí snaha v rôznych pred stupňoch súdneho či rozhodcovského konania riešiť a na základe dohody vyriešiť spor. Samotná dohoda, ak ju strany nechcú plniť, je vynútiteľná opäť len pred súdom, čím sa v podstate záväzné vyriešenie sporu ADR technikami posúva o krok späť. Rozhodcovské konanie je schopné spor nielen riešiť, ale i vyriešiť, teda vie zaručiť, že rozhodcovský rozsudok, čoby produkt tohto konania, je záväzný a vynútiteľný, preto je touto prácou považované za plnohodnotnú konaniu pred štátnym súdom.

Arbitrabilita sporu je základnou podmienkou možnosti či nemožnosti rozhodcovského konania. Je to v pojem, ktorý sa používa v dvoch významoch. Arbitrabilita sporu ako pozitívne stanovisko právneho poriadku, na základe ktorého sú sa spory dajú rozdeliť na arbitrovateľné a nearbitrovateľné. Štát skrze túto objektívnu arbitrabilitu alebo arbitrabilitu *sensu stricto* vymedzuje, aké vlastnosti musí mať spor, aby bol spor spôsobilý prejednávania pred rozhodcovským súdom. Touto cestou vymedzenia štát chráni svoje záujmy, keď v podstate určuje, nad ktorými spormi chce mať dohľad a ktoré spory musia ostať pod jeho patronátom.

Arbitrabilita sporu v druhom význame, v tejto práci s prívlastkom sensu lata, skúma dve otázky. Objektívnu, sensu stricto arbitrabilitu a zároveň existenciu rozhodcovskej zmluvy, ktorá z vôle strán deleguje právomoc prejednať a rozhodnúť. Rozhodcovská zmluva je oddeliteľná od zmluvy hlavnej, čo dáva stranám možnosť rozhodovať otázku namietanej neplatnosti rozhodcovskej zmluvy priamo v rozhodcovskom konaní. Táto zmluva tiež oprávňuje rozhodcov posudzovať otázku vlastnej právomoci.

Rozhodcovské konanie je praktický jedným z najlepších variantov pri prejednávaní a rozhodovaní sporov s medzinárodným prvkom. Umožňuje spravodlivé riešenie a vyriešenie sporu, ktoré premostí vzájomné rozdiel národných úprav. Strany majú spor plne v rukách, môžu si zvoliť miesto konania rozhodcovského súdu, pravidlá postupu v konaní, majú možnosť určiť počet rozhodcov a vymenovať „svojho“ rozhodcov, upraviť otázky nákladov konania. Konanie je riešené neformálne, neverejne, rozhodcovia sú viazaní mlčanlivosťou, čo vyhovuje najmä sporom obchodným, ktoré sa často dotknú aj okolností, ktoré môžu byť cenným obchodným tajomstvom.

Rozhodcovské konanie je fenomén, ktorý stavia vôľu strán nad zabehnuté procesy a spôsoby myslenia či riešenia situácií. Napriek iným postupom, odlišnej ceste, ktorá je do určitej miery formovaná a určená účastníkmi sporu, na jej konci je rozsudok, ktorý sa vo vlastnostiach nelíši od rozsudku vydaného súdmi. Jediným rozdielom je miera slobody rozhodovať o svojom spore, ceste, živote ponúkaná rozhodcovským konaním. Slobodu a jej význam pre človeka dokonale vyjadril Ezop, keď povedal: „Radšej strádať slobodný, ako zomrieť tlstý“ .

Použitá literatura

Monografie a příručky

- BĚLOHLÁVEK, Alexander. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2004.
- BERGER, Klaus Peter : *Private Dispute resolution in international business*. Hague: Kluwer Law International. 2006,
- BLAHO, Peter. HARAMIA, Ivan. ŽIDLICKÁ, Michaela. *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Vydavateľstvo MANZ a Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK, 1997
- BORN, Gary B. *International commercial arbitration*. Hague: Kluwer Law International.2001,
- BUREŠ, Jaroslav, DRÁPAL, Ljubomír, KAČMÁŘ, Zdeněk a kol. *OSŘ. Komentář. 1.díl*. Praha:C.H.Beck, 2006
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. 1.svazek*. Praha:Linde Praham a,s,, 2009,
- FOREJT, Alois. *Řešení sporů v rozhodčím řízení*. Praha: PROSPEKTRUM, 1995
- KAMLACH, Milan. *Zákon o rozhodčím řízení s komentářem*. Ostrava: Sagit, 1995
- KLEIN, Bohuslav, DOLEČEK, Martin. *Rozhodčí řízení*. Praha: Linde, 2007
- KNAPPOVÁ, Marta- ŠVESTKA, Jiří- DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: ASPI, a.s., 2005
- KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno:Doplněk,2004
- MOTHEJZÍKOVÁ, Jitka, STEINER, Vilém a kol. *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů s přílohami*. Komentář. Praha: C.H. Beck,1996
- RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí*. Praha 1.vydanie. Praha : C.H.Beck, 2004
- RABAN, Přemysl. *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*. Praha: C.H.Beck, 2004
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI, a.s., 2008
- RŮŽIČKA, Květoslav. *Mezinárodní obchodní arbitráž*. Praha: PROSPEKTRUM, 1997
- SCHWEBEL, S.,M. *International Arbitrations : Three Salient Problems*. Cambridge:Grotius, 1993,

STAVINHOHOVA, Jaroslava, HLAVSA, Tomáš. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Doplněk, 2003

WIECZOREK, Bernhardt. *Zivilprozessordnung und Nebengesetze*. B I. Berlin: de Gruyter, 1958

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, a.s., 2006

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s.

Články v odborných časopisech

BĚLOHLÁVEK, Alexander. Aplikace procesních předpisů na rozhodčí řízení. *Právní rádce*, 2008, č. 2/2008, s. 112-115

BĚLOHLÁVEK, Alexander. Návrh novely zákona o rozhodcovském konání. *Právní rozhledy*, 2005, č. 22/2005, s. 235-238

BĚLOHLÁVEK, Alexander. Postavení rozhodčího řízení v systému ochrany práv a ústavního pořádku České republiky a dalších zemí. *Právní rozhledy*, č. 7/2004, s. 256 - 261

BĚLOHLÁVEK, Alexander. Procesní předpisy a rozhodčí řízení. *Právní fórum*, č. 12/2007, s. 431 – 441

DOBIÁŠ, Petr. Nová právní úprava rozhodčího řízení v Rakousku. *Právník*, č. 9/2006, s. 1074-1085

CHOVANCOVÁ, Katarína. Medzinárodná obchodná arbitráž a trestné právo. *Notitiae ex Academia Bratislavensi Iurisprudentiae*, č. 2/2008, s. 132-140

KLEIN, Bohuslav. Mezitimní a částečný rozhodčí nález. *Právní fórum*, č. 4/2008, s. 153- 157

KLEIN, Bohuslav. Pozapomenuté výhody rozhodčího řízení. *Právní fórum*, 2003, č.4/2003, s.128-133

KLEIN, Bohuslav. Rozhodčí řízení a výkon rozhodčích nálezů v České republice. *Právní rozhledy*, č. 7/1995, s. 265-304

KOUKAL, Pavel . Rozhodčí smlouva a pravomoc soudů. *Právní rádce*, č. 9/2001, s. 17

LISSE, Luděk. Arbitrabilita v pracovněprávních sporech. *Obchodní právo*, č. 3/2008, s. 2- 16

MYŠÁKOVÁ, Petra. Autonomie vůle v mezinárodní arbitráži. *Právní rádce*, 4/ 2008, s. 41-47

PAUKNEROVÁ, Monika. Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí- otázky rozhodného práva. *Právní rozhledy*, č.12/ 2003, s. 587-595

RŮŽIČKA, Květoslav, Je rozhodčí smlouva základem rozhodčího řízení? *Bulletin advokacie*, č. 5/2005, s. 52- 53

SOKOL, Tomáš. Vázanost rozhodce právem ČR ve vnitrostátním sporu. *Právní fórum*.č.4/2008, s. 134- 140

STEINER, Vilém. O vzorovém zákonu pro mezinárodní obchodní arbitráž. *Právník*, 1992, č. 8/1992, s. 730- 753

ZACHARIÁŠ, Jaroslav. Ošklivý trik [aneb nad zkoumáním platnosti či existence rozhodčí doložky]. *Právník*, č. 12/2003, s. 1229-1237

Elektronické zdroje

<http://www.pravnik.cz/a/300/ochrana-spotrebitele-v-rozhodcim-rizeni.html> -

HAVLÍČEK, Jan. *Ochrana spotřebitele v rozhodčím řízení* [online]. Právník.cz, 12.12.2008

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=808&CT1=0> - Návrh novely z. o podmienkach zjednávanía spotrebiteľského úveru zo dňa 17.4.2009 [online]

<http://www.uncitral.org/>

http://www.uncitral.org/pdf/07-87406_Ebook_ALL.pdf

<http://www.arbcourt.cz/>

<http://www.iccwbo.org/>

<http://www.adr.org/>

<http://www.unidroit.org/>

<http://www.cisg.law.pace.edu/vis.html>

<http://www.urmr.cz/>

Abstrakt

In this diploma work there is concept of arbitrability of dispute analyzed. First part is devoted to historical evolution of arbitration mainly in Europe. Subsequently there are delimited principal distinctions between arbitration and alternative dispute resolution in this work. This delimitation creates complex of arguments setting arbitration apart as a autonomous way of dispute resolution.

Arbitrability of dispute is a complex of conditions contained in legal order, which forms „portal“ diversifying disputes as a acceptable or non acceptable for this way of dispute resolution. Except disputes arbitrability investigates concept of arbitrability of dispute in larger sense existence of arbitration agreement.

Czech concept of arbitrability of dispute is explained also in international context and compared to other continental as well as angloamerican law system states.

In International commercial arbitration an accent is laid on its explanation in a light of international agreements and treaties.